

EDEBİYAT DERS NOTLARI

ŞİİR TÜRLERİ

LİRİK ŞİİR: Duyguların coşkun bir dille anlatıldığı şiirlerdir. Akıldan çok hayal gücüne ,duygusallığa hitap eder.(Gurbet,ayrılık,Hasret)

Gurbet o kadar acı ki
Ne varsa içimde
Ben gurbette değilim
Gurbet benim içimde

Not:Edebiyatımızda lirik şair olarak;Fuzuli,Nedim,Yunus Emre, Karacaoğlan,Yahya Kemal, ve Ahmet Haşim'i sayabiliriz.

DİDAKTİK ŞİİR:Bir şeyler öğretmek,bilgi vermek, amacıyla yazılan duyguyu değil fikri konu edinen şiirlerdir.Fabllar didaktik şiir türlerine örnektir.

Her canlıya hak layık olan cevheri verdi
Tırtıl iki diş bulsaydı bütün ormanı yerdı
Şayet kediler haftada bir gün uçsaydı
Dünyadaki bütün serçelerin nesli tükenirdi

Not:Edebiyatımızda didaktik şair olarak Nabi, Tevfik Fikret,M. Akif ve Mehmet Emin Yurdakul vardır.

PASTORAL ŞİİR:Kır ve tabiat güzellikleri,inin konu edildiği şiirlere denir.

Tabiat hayatı ,çoban hayatı sade süsten ve özentiden uzak bir dille anlatılır.
Anam bir yaz gecesi doğurmuş beni burada
Bu çamlıkta söylemiş son sözlerini babam
Şu karşiki bayırda verdim kuzuyu kurda
Sunam'ın başka köye gelin gittiği akşam

Not:Pastoral şiir türünde şiir yazan şairlerimiz Kemalettin Kamu,Faruk Nafiz bu türde şiirler yazmıştır.Abdülhak Hamid'in **Sahra** 'sı bu türde yazılmış şiirlerdendir.

EPİK ŞİİR:Kahramanlık ve yiğitlik konularını işleyen şiir türüdür.Epik şiirde olağanüstü olaylar ve kahramanlıklar dikkat çekici özelliklerdir.

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik
Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik
Ak Tolgali beylerbeyi haykırdı:İlerle
Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kafilelerle

Not:Fazıl Hüsnü Dağlarca'nın **Üç Şehitler Destanı** bu türe örnek verilebilir

SATİRİK ŞİİR:Toplum hayatındaki bozuklukların,insan hayatındaki zaafların güldürü unsuru katılarak dile getirildiği şiir türüdür.Divan şiirindeki hicivler ve halk edebiyatındaki taşlamalar bu türün örneklerindedir.Günümüzde de yergiler bu türdendir.

Adalet kalmadı hep zulüm doldu
Geçti şu baharın gülleri soldu
Dünyanın gidişi acayip oldu
Koyun belli değil,kurt belli değil

Not:Edebiyatımızda Şeyhi,Bağdatlı Ruhi,Nef'i, Ziya Paşa,Neyzen Tevfik ve Şair Eşref bu türde şiir yazan şairler arasındadır.

KAFİYE

Kafiye, en az iki mısra sonunda. anlamı ayrı, yazılışı aynı iki sözcük arasındaki ses benzerliğidir.

Kafiyenin sağladığı hususlar şunlardır:

- Her mısraın ahenkli bir duygu ile kesilmesini sağlar.
- Kafiye şiirin akılda kolayca kalmasını temin eder.
- Anlamca ilgisiz görünen mısraları kaynaştırır.
- Yeni fikirlerin bulunmasına katkıda bulunur.
- Şiire söyleyiş güzelliği kazandırır.

Kafiyenin şartları:

1-Mısra sonundaki sözlerin ses bakımından benzemesi, anlamın ayrı olması gerekir.

Yollarda kalan gözler

Yıllardır seni gözler

mısralarında birinci "gözler" gözün çoğul şeklidir; ikinci "gözler" ise gözlemekten geniş zamandır. Her ikisi de aynı anlama gelseydi redif olurdu.

2- Kafiye kesinlikle rediften sonra gelmezler.

Vardım ki bağ ağlar, bağban ağlar

Sümbüller perişan, güller kan ağlar

"Bağban" ve "kan" kelimelerindeki -an sesi kafiye, ağlar kelimesi ise rediftir. Şayet şiir "... ağlar kan", "... ağlar bağban" diye bitseydi -an sesi kafiye olur; fakat ağlar sözcüğü redif sayılmazdı.

3- Bir kelimenin redif olabilmesi için kendinden evvel mutlaka bir kafiyenin bulunması gerekir. Görevi ayrı olan bazı ekler kendinden önce kafiye olmadığı için -aslında redif oldukları halde- kafiye sayılır.

Sultan Murat eydür gelsin göreyim

Nice kahramandır ben de bileyim

mısralarındaki "gör-" ve "bil-" fiil köklerinde benzer ses yoktur. Aynı mısralardaki -eyim ekinin görevi aynı olduğu için rediftir; fakat kendinden önce kafiye bulunmadığı için kusurlu olarak kafiye sayılır. Ya da sadece -e sesi yarım kafiye sayılıp -yim redif kabul edilir. Bu konuda kesin bir şey söylemek mümkün değildir. Halk edebiyatı sözlü olduğu için r ve l sesinin kulağa birbirine yakın gelmesinden kaynaklanan bu tür kafiye halk şiirinde görülen bir husustur. Boğazdan çıkışına göre aynı grupta yer alan sesler arasında çok az da olsa kafiyenin varlığından söz edebiliriz.

4- Halk edebiyatında kalın sesler (a, ı, u, o) ile ince sesler (e, i, ü, ö)

kafiyelendirilmiş olabilir.

Bakmaz mısın Karac'oğlan halına

Garip bülbül konmuş gülün dalına

Kadri bilmeyenler alır eline

Onun için eğri biter menevşe (Karac'oğlan)

5- Kafiye ve rediflerin tespitinde Türkçe'deki yapım ve çekim eklerini iyi bilmek gereklidir.

6- Art arda gelen mısralar içinde birbirine benzeyen seslerin sık ve ahenk sağlayacak güzellikte kullanılmasına aliterasyon denir.

Ak sütünü emdiğim kadınıma ana

Ak pürçekli, izzetli canım ana

Akar sularına kargımağıl

mısralarındaki ak sesinin tekrarı ile aliterasyon yapılmıştır.

7- Kafiyede aranan nitelik sesin benzemesidir. Yazılışı başka başka olan kelimeler, aynı sesi verdikleri takdirde kafiyeli olabilirler.

Birdenbire sıyrıldı gözümden çözülen bağ

Bir hâtranın dağdaki yâdıydı bu membâ

beytinde "bağ" ve "membâ" kelimelerini telaffuz ettiğimiz zaman bağ

kelimesindeki ğ sesi zayıftır, membâ kelimesini telaffuz ederken bağ

kelimesinin sonundaki ğ sesine yakın bir ses çıkar. Bu çeşit kafiye ses

bakımdan yarım kafiyeden daha hafif bir benzeştir.

8- Nesir cümlelerinde tekrar edilen seslere seci denir. Özellikle Divan nesrinde bulunur.

Gözlerin nuru, gönüllerin süruru; başımızın tacı, dil ehlinin miracı... gibi

9- Ayrıca uzun bir sesli (â, û, î) ile oluşan kafiye de uzun sesliler iki ses değerinde kabul edildiği için tam kafiye sayılır.

İstiklâl Marş'ının fedâ, şühedâ, Hüdâ ve cüdâ kelimeleriyle biten dördlüğünün kafiye şeması aaaa olduğu için kafiye -edâ ve -üdâ seslerinde değil -dâ sesindedir. Şemada aynı harf ile gösterilen kelimeler arasındaki ortak ses kafiye kabul edilir.

10 - Rûhumun senden İlahî, şudur ancak emeli

Değmesin ma'bedimin göğsüne nâ-mahrem eli

Bu ezanlar -ki şehâdetleri dinin temeli-

Ebedî yurdumun üstünde benim inlemeli

mısralarında "emeli" kelimesi diğer mısralarda da aynen geçtiği için tunç kafiye sayılır. Tunç kafiye zengin kafiye saymak yaygın bir görüştür. Birinci, ikinci ve üçüncü mısralardaki -i sesi redif değildir; çünkü dördüncü mısradaki "i" sesi iyelik -i'si değildir. Kafiye sadece üç mısradan olsa idi o zaman bu ek redif olurdu.

UYAK(KAFİYE):Dize sonlarındaki ses benzerliklerine denir.

1-Yarım Uyak:Dize sonlarındaki tek ses benzerliğine denir.

Örnek: Yarın sen de gel
Birgün bizde kal

2-Tam Uyak:Dize sonlarındaki çift ses benzerliğine denir.

Örnek:Siyah dağınık bir bulut
Birden deđiřti ve yauut

3-Zengin Kafiye:Dize sonlarındaki üç ve daha fazla ses benzerliğine denir.

Örnek: Ne güzel söylemiş şair
Geçen günlere dair

4-Tunç Kafiye:Bir dizenin son sözcüğünün diğer dizedeki sözcüğünün içinde yer almasına denir.

Örnek: Bastığım yerleri toprak diyerek geçme tanı
Verme dünyaları aslında bu cennet vatanı

5-Cinashlı Kafiye:Bir dizenin sonundaki kelime diğer dizenin sonundaki kelimenin içinde tam olarak yer alırsa buna CİNASHLI KAFİYE denir

Örnek: Terziye kumaş geldi
Düşündü ki ne kese
Ölçtü biçti
Ne cep olur ne kese

UYAK ÖRGÜSÜ

A)DÜZ KAFİYE:Bir dörtlükte ya da beyitte bütün mısraların birbiriyle kafiyeli olmasıdır.

.....a ..
.....a
..... a
..... a
..... a
..... a

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak

Sönmeden yurdumun üstünde en son ocak

O benim milletimin yıldızıdır parlayacak

O benimdir benim milletimindir ancak

B)ÇAPRAZ KAFİYE:Bir dörtlükte 1. ile 3 , 2. ile 4. mısraların kafiyeli olmasına denir. _____

A göreceksin
B derinde
C aksın
D yerinde

C)SARMA KAFİYE:Bir dörtlükte 1. ile 4. ve 2. ile 3. mısranın kafiyeli olmasıdır.

A ağzımı
B elime
C kelime
D nabzımı

EDEBİ SANATLAR

Edebi metinlerin anlaşılmasında ve yorumlanmasında edebi sanatların önemli bir yeri vardır. Özellikle Divan Edebiyatı'nın anlaşılabilmesi için Sanatların çok iyi bilinmesi gerekir. Divan şiirinde sanatsız beyit hemen hemen hiç yok gibidir. Divan şairleri sanata düşünün olduklarından çoğu zaman bir beyit içinde birden fazla sanatı iç içe kullanmışlardır.

Söz sanatları çoğunlukla nazımda ve nesirde ortaktır. Nazımda yapılan sanatların bir çoğu nesirde de vardır. Edebi sanatlar söze güzellik katmak, canlılık vermek ve sözü daha etkili kullanmak için yapılır.

Edebiyatımızda belli başlı sanatlar şunlardır:

1- BENZETME (TEŞBİH)

Aralarında ortak özellik bulunan iki kavramdan nitelik yönünden zayıf olanın güçlüye benzetilerek belirgin hale getirilmesidir.

Güzel Türkçe'miz ananın sütü gibidir. (Bu örnekte Türkçe ;saf,temiz ve katkısız olma bakımından ana sütüne benzetilmiştir.)

Tam bir benzetmede dört öge bulunur.

1-Benzeyen:Bir birine benzetilen kavramlardan nitelikçe güçsüz olanıdır.

2-Kendisine Benzetilen:Benzetilen kavramlardan nitelikçe güçlü olanıdır.

3-Benzetme Yönü:Benzeyenle benzetilen arasındaki ortak özelliktir.

4-Benzetme Yönü:Benzetmeyle benzetilen arasında ilişkiyi kuran sözcüktür. gibi,kadar,sanki,.....

CENNET	GİBİ	GÜZEL	VATAN
Kendisine	benzetme	benzetme	benzeyen
Benzetilen	edatı	yönü	

NOT:Benzetme yaparken her zaman bu dört ögenin bulunması gerekmez

2- İSTİARE (İĞRETİLEME)

Her hangi bir varlığa,benzerlik dolayısıyla asıl adının benzediği başka bir varlığın adının verilmesine denir. Bu sanatın özünün teşbih oluşturur. Ancak istiarede benzeyen ve kendisine benzetilenden sadece biri söylenir.

Şakaklarım kar mı yağdı ,ne var?

Kendisine benzetilen :kar

Benzeyen:şakaklardaki kır saçlardır. Ancak söylenmemiştir. Biz bunu mantıkla buluyoruz.

Benzeyenin ya da benzetilenin kullanılmasına bağlı olarak iki çeşit istiare vardır.

1-Açık İstiare:Yalnız kendisine benzetilenin kullanılmasıyla yapılır.

Semanın kandilleri yanıyor

Benzeyen:yıldızlar(yok)

Kendisine benzetilen:kandil(var)

Her güzelin kalbinde bir aslan yatar

Benzeyen:sevgili(yok)

Kendisine benzetilen:aslan(var)

Her güzelin kalbinde bir aslan yatar

Gözlerimiz bulutlandı arabaya binince

Yüce dağ başında siyah tül var

Havada bir dost eli okşuyor tenimizi

2-Kapalı İstiare: Benzeyenin ve benzetme yönünün kullanılmasıyla yapılan istiaredir.

Yüce dağların başında

Salkım salkım olan bulut.

Benzeyen:Bulut(var)

Kendisine benzetilen:üzüzüm(yok)

O giderken ağlıyordu gökler

Benzeyen:gökler(var)

Kendisine benzetilen:insan(yok)

O giderken ağlıyordu gökler

Tekerlekler yollara bir şeyler anlatıyordu

Çatma kurban olayım çehreni ey nazlı hilal

Yürüyordum ağlıyordu ırmaklar

Bir sözün gerçek anlamını söyleyip mecaz anlamını çağırıştırma sanatıdır. Bu sanatta gerçek anlamda söylenmiş olabilir ama kastedilen yan anlamdır.

“Bulamadım dünyada gönüle mekan
Nerde bir gül bitse etrafı diken”

Son dizede kinaye yapılmıştır.Çünkü:Gerçekten gülün olduğu yerde dikenler vardır.Ancak burada kastedilen “nerede iyilik olsa mutlaka etrafında kötülük de olur” anlamındadır.Dizede söylenen gerçek anlamın ardında bir mecaz anlam vardır.

“Var mı benden yürekli birisi bu işi yapacak”

“Ey benim sarı tamburam
-Niçin inilersin
-İçim oyuk derdim büyük onun için inilerim

Bir kelime yada kelime grubunu bir sebebe bağlı olarak her iki anlama gelecek şekilde kullanma sanatıdır.Bu sanatta sözün gerçek anlamı söylenir ama mecaz anlam çağırıştırılır.

Bulamadım dünyada gönüle mekan
Nerede gül bitse etrafı diken

(Son dizede kinaye sanatı yapılmıştır.Gerçekte gülün açtığı yerde diken de vardır ama burada her iyinin çevresinde kötülükte vardır demek istenmiştir.

Var mı benden yürekli bu işi yapacak

Ey banım sarı tamburam
Sen niçin inilersin
İçim oyuk derdim büyük
Onun için inilerim

4-MECAZ-I MÜRSEL(AD AKTARMASI):

Bir sözün benzetme amacı güdülmeyen gerçek anlamı dışında kullanılması sanatıdır.Gerçek anlama gelmesi imkansızdır.

Ankara bu olaya tepki gösterdi.
Burada tepki gösteren şehir değil.Anakara da bulunan hükümettir.Mecaz-ı mürsel yapılmış.Şehir söylenmiş hükümet kastedilmiştir.

Cemil Meriç’i her okuyuşumda yeni bir şeyler buluyorum. (Kitabımı okuyorum kendisini değil)

**Kırmızı beyaz bu sene başarı gösteremedi.
Evin suyu patlamış.**

5- TEVRİYE

Birden fazla anlamı olan bir kelimenin iki anlama gelecek şekilde kullanılmasıyla oluşturulan sanattır.Kelimelerin yakın anlamları söylenir görünerek uzak anlamları kastedilir.Tevriyede kelimenin her iki anlamı da geçerlidir.

**Ulusun korkma ,nasıl böyle bir imanı boğar
Medeniyet dediğin tek dişi kalmış canavar**

Yukarıdaki dizelerde geçen ulusun kelimesi hem yücesin anlamı hem de köpek gibi ulumak anlamı taşır. Bu anlamların ikisi de geçerlidir.

Baki kalan bu kubbede hoş bir seda imiş
I.anlam:şairin kendisi
II.anlam:ebedi

6- TEŞHİS-İNTAK (KİŞİLEŞTİRME-KONUŞTURMA)

İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıklara insana özgü bir özellik verme sanatına TEŞHİS denir.

**Alama karanfil beni de ağlatma
Sil göz yaşlarını**
Ağlamak insana özgü bir niteliklidir burada karanfilin ağlaması, göz yaşlarını silmesi kişileştirildiğini gösterir.

**Kanlıca yüzerken uykularda
Mehtabı sürükledik sularda**

Aslan postu giymiş eşeğin biri
Camına okuyacaktı dünyanın
İnsafı da yoktu kafir hayvanın

İNTAK: İnsan dışındaki canlı ve cansız varlıkların konuşutulması sanatıdır. Konuşturma kişileştirmeden sonra gelir.Varlıklar önce kişileştirilir sonra gerekirse konuşutulur. Her intakta bir kişileştirme vardır ama her kişileştirmede bir intak yoktur.Fabllar bu sanata örnektir.

Sordum sarı çiçeğe:
-Annen baban var mıdır?
Çiçek eydür derviş baba :
-Annem babam topraktır.

Dal bir gün dedi ki tomurcuğuna:
-Tenimde bir yara işler gibisin
Titrerim rüzgarlar zarar vermesin!

7- ALİTERASYON

Şiirde aynı seslerin fazlaca kullanılmasıdır.Amaç ahenk oluşturmaktır.

Bir büyük boşlukta bozuldu büyü

**Eylülde melul oldu gönül soldu da lale
Bir kaküle meyletti gönül geldi bu hale**

8- TARİZ(İĞNELEME-DOKUNDURMACA)

İğneleme sözün tam karşıtının söylenmesiyle yapılır.Bir sözün karşıt anlamının anlaşılacak şekilde kullanılmasıdır.Tarizde eleştiri,yergi,alay anlamı vardır.

Yaramaz bir çocuk için “o çok usludur “ denmesi
Geç kalan birisine “Beyefendiler niçin erken teşrif buyurdular” denmesi

9- TEZAT(ZITLIK-KARŞITLIK)

İki karşıt düşüncenin bir arada söylenmesi ile yapılan sanattır.Bir cümlede iki zıt kelimenin bulunması önemli değildir. Önemli olan bu iki zıt kelimenin bir düşüncede birleşmesidir.

Gece uyurum,gündüz çalışırım-----(tezat değil)

Ağlarım hatıra geldikçe gülüstüklerimiz

Ağzına yok dediler dediklerince var imiş

10- MÜBALAĞA (ABARTMA)

Bir sözün etkisini arttırmak amacıyla bir şeyi olduğundan çok göstermek ya da olmayacak biçimde anlatma sanatıdır.

Alem sele gitti gözüm yaşından(Göz yaşından sel oluşmaz o nedenle abartma yapılmıştır)

Uçtuk Mohaç ufkunda görünmek hevesiyle

O kadar zayıftı ki
Bir dalın arkasına geçse göremezdi kimse onu

Merkezi hake atsalar da bizi
Küre-i arzı patlatır çıkarız

11-SECİ

Düz yazıda kafiyeli sözcüklerin kullanılmasıdır.

İlahi! iman verdin,daİM evle; ihsan verdim, kaİM evle

12- TENASÜP

Anlamca aralarında ilişki bulunan sözcüklerin bir arada kullanılması sanattır.

Gün bitti ağaçta neşe söndü
Yaprak ateş oldu kusta yakut
Yaprakla kuşun parıltısından
Havuzun suyu erguvane döndü

13-HÜSN -İ TALİL (GÜZEL SEBEBE BAĞLAMA)

Bilinen bir olayı sebebinin dışında daha güzel bir sebebe bağlama sanattır.

Güzel şeyler düşünelim diye yemyeşil oluvermiş ağaçlar
Ateşten kızaran bir gül arar da
Gezer bağdan bağa çoban çeşmesi

Üzüm üzümüne baka baka kararır

14-TECAHÜL-İ ARİF

Bilinen bir gerçeği bilmez görünerek anlatma sanattır.

Gökyüzünün başka rengi de varmış
Geç fark ettim taşın sert olduğunu
Su insanı boğar ateş yakarmış
Her doğan günün bir dert olduğunu
İnsan bu yaşa gelince anlarmış

Şakaklarıma kar mı yağdı, ne var?
Benim mi Allah'ım bu çizgili yüz?

Yılın ilk karı yağdı
İyice kısaldı günler
Ölülerimiz üşür mü ki?

Sular mı yandı,neden tunca benziyor mermer?

15-TELMİH (HATIRLATMA)

Herkesçe bilinen tarihi bir olayı,kişiyi ya da bir öyküyü hatırlatma sanattır.

Sultan Süleyman'a kalmayan dünya
Sana da bana da kalmaz
(Bu dizede hayvanlarla konuşabilen Hz. Süleyman peygamber anımsatılmıştır)

Bedrin aslanları ancak bu kadar şanlı idi(Bedir savaşındaki askerler)

Gökyüzünde İsa ile
Tur dağında Musa ile
Elindeki asa ile
Çağırayım Mevla'm seni

16- CİNAS

Şiirde yazılışları aynı anlamları farklı sözlerin bir arada kullanılması sanattır.

Neden içsin kuzu su
Beni inim inim inletem
Bir ananın kuzusu

Kısmetindir yer yer gezdiren seni
Arşa çıksan akıbet yer yer seni

TÜRK EDEBİYATI TARİHİ

Türk edebiyatı başlangıçtan günümüze kadar üç ana başlık altında incelenir.

- a) İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI
- b) İSLAMİYET ETKİSİNDEKİ TÜRK EDEBİYATI
- c) BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

1 - İSLAMİYET ÖNCESİ TÜRK EDEBİYATI

İslamiyet öncesi Türk edebiyatı “sözlü” ve “ yazılı” edebiyat olmak üzere ikiye ayrılır.Şimdi bu dönemleri inceleyelim.

a)Sözlü Edebiyat

özellikleri:

- a)Düşünüş,duyuş ve anlatış bakımından yabancı tesirlerden uzaktır.
- Bu bakımdan dili saf Türkçe'dir.
- Ölçü hece ölçüsüdür.
- Türklerin kendi zevkleri hakimdir.
- Yarım kafiye hakimdir.
- b)Eserler anonimdir.Yani eserler halkın ortak malıdır.
- c)Eserler sözlüdür.Yazılarak değil sözlü olarak yaşarlar.
- d)Bu dönemdeki eserler **KOPUZ** adı verilen bir çalgıyla söylenirdi.
- e)Bu dönem sanatçılarına **şaman ,kam, baskı, bahşi,oyun** adı verilirdi.
- f)Ürünler avcı ve göçebe toplumun dini törenlerinden ortaya çıkmıştır.

SİĞİR:sürek avlarına
ŞÖLEN:Kurban törenlerine
YUĞ:Yas törenlerine denirdi.

- g)Eserde işlenen konular kahramanlık,doğa,aşk ve ölümdür.
- h)Sözlü edebiyatın ürünleri şunlardır: **sav,sagu,koşuk,destan**

sav:Bugünkü atasözlerinin ilk şeklidirler

sagu:Halk edebiyatında ağıtın divan edebiyatında mersiyenin ilk şeklidir

koşuk:Koşmaların ilk şeklidir.

Destan:Milletin hayatını derinden etkileyen ve dilden dile geçerek başkalarıyla birleşen olayları anlatan şiirlerdir.Destanların söyleyeni belli değildir.Bu tür destanlara DOĞAL DESTAN denir

Doğal Destan: Tarih öncesi devirlerden günümüze sözlü ve yazılı olarak aktarıla gelen ve söyleyeni belli olmayan destanlardır.

Türklerin İslamiyet Öncesi Doğal Destanları

SAKA'LARIN:Alp Er Tunga,Şu
HUN'LARIN :Oğuz Kağan,Atilla
GÖKTÜRK'LERİN:Bozkurt,Ergenekon
UYGUR'LARIN :Türeyiş,Göç

İSLAMİ DEVİR TÜRK DESTANLARI

Cengiz Han Destanı
Timur Destanı
Battal Gazi Destanı
Koroğlu Destanı
Saltuk Buğra Han Destanı
Manas Destanı
Danışment Gazi Destanı

DİĞER MİLLETLERİN DESTANLARI

YUNAN :İLYADA, ODİSSE
HİNT :RAMAYANA, MAHABARATA
FİN :KALEVELA
İRAN :ŞEHNAME (Firdevsi)
ALMAN :NİEBELÜNGEN,GUDRUM
KIRGIZ :MANAS
SÜMER :GILGAMIŞ
JAPON :ŞİNTO
RUS :İGOR
FRANSIZ :CHANSON DE ROLLAND

Yapay Destan: Tarihin belli bir devrinde milli birlik ve bütünlüğü sağlamak amacıyla ya da başka bir sebebe bağlı olarak herhangi bir yazarın milletlerin tarihindeki önemli olayları ya da değerleri yazarak meydana getirdiği destanlardır.

Yapay Destanlar

Çılgın Orlando :Aristo 11.yy -----İtalya
Kurtarılmış Kudüs : Tasso -----İtalya
Kaybolmuş Cennet :Milton 11.yy -----İngiliz
Üç Şehitler Destanı :Fazıl Hüsnü Dağlarca
Selçukname :Yazıcıoğlu xv.yy
Çanakkale Şehitleri :M.Akif Ersoy
Sakarya Meydan Muharebesi:Ceyhun Atıf Kansu

b)Yazılı Edebiyat

Bu devirden elimize geçen yazılı ürünler pek fazla değildir.

Yenisey Yazıtları,Orhun Abideleri,Uygur Metinleri,Eski Turfan Şarkıları,Türkçe Mani Metinleri ele geçen örneklerdir.

Yenisey Yazıtları:vi.yy da yazılmıştır

Orhun Abideleri:

- Göktürk Abideleri,Orhun Yazıtları olarak da adlandırılır.
- *720 de Vezir Tonyukuk Yazıtları(Kendisi yazmıştır)
- *732 de Kültigin Yazıtları Yoluğ Tigin yazmıştır
- *735 te Bi,lge Kağan Yazıtları Yoluğ Tigin yazmıştır
- Yazıtlarda Göktürk Alfabeti kullanılmış
- Türklerin özgürlüğü adına içte ve dışta verdikleri savaşlar anlatılmıştır
- Bu yazıtları 1893 tarihinde Danimarkalı Wilhem Thompsen çözmüştür..
- İlk Türk adının geçtiği yazıtlardır.
- Devleti yönetenlerle yönetilenlerin karşılıklı görevleri anlatılır.
- Türk edebiyatının ilk şahederidir

Uygur Metinleri

Bu metinler Uygurca'dır.Buda'nın hayatını anlatan ALTUN YARUK ve
SEKİZ YÜKMEK
ESKİ TURFAN ŞARKILARI
TÜRKÇE MANİ METİNLERİ

2-İSLAMİYET ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

İslamiyet etkisinde gelişen Türk edebiyatının ilk örnekleri şunlardır:

a)Kutadgu Bilig(Mutluluk Veren Bilgi)

XI.yy da yazılmıştır.Allegorik (sembolik)bir eserdir. Eserde dört tane şahıs vardır.

Küntogdı:Hükümdar,kanunu temsil eder
Aytoldı: Vezirdir,siyasi iktidarı temsil eder
Ögdilmiş:Aklı
Odgurmuş:Akıbet ve kanaatı temsil eder.

Mesnevi şeklinde yazılmıştır.Didaktik bir eserdir.
Ölçüsü şehname nin ölçüsü olan fa'ulün fa'ulün fa'uldür. Aruz ölçüsüyle yazılmış dili Hakaniye Lehçesidir.
6645 beyit ve 173 dörtlükten oluşur.
Yazarı Yusuf Has Hacı0p 'tır
Sunulan şahıs Karahanlı hükümdarı Tabgaç Buğra Han dir.
Dünya ve ahiret için yol gösterici bir kitaptır.
Viyana,Fergana ve Kahire'de nüshaları vardır.

b)Divan-ı Lügat-it Türk(Türk Dili Sözlüğü)

Kaşgarlı Mahmut tarafından 1072-1074 yılları arasında yazılmıştır. Sunulan şahıs Abbasi Halifesi El-Muktedi Billah'dır. Araplara Türkçe öğretmek amacıyla yazılmış Türkçe –Arapça sözlüktür.Kelimelerin kullanımını vermek amacıyla o dönemin edebi ürünlerinden örnekler verilmiştir.Eserde 7500 kelime bulunmaktadır.Bu kelimelerin Arapça karşılıkları verilmekle kalınmamış ayrıca cümle içinde kullanışları verilmiştir. İlk Türk cihan haritası bu eserde verilmiştir.Bu eser Hakaniye Lehçesiyle yazılmıştır.

c)Atabet-ül Hakayık(Hakikatlerin Eşiği)

Yazarı Edip Ahmet Yükneki'dir.Sunulan Şahıs Dad Şipahsalar Bey'dir.Didaktik bir eserdir.İslami ahlaki öğretmek amacıyla yazılmıştır.Aruz vezniyle mesnevi tarzında yazılmıştır.Edip Ahmet Yükneki anadan doğma ağmadır.Büyük bir edip ve erdemli bir kişidir.Eser 484 beyitten oluşur.

d)Divan-ı Hikmet

Şair Ahmet Yesevi tarafından yazılmıştır.Ahmet Yesevi ilk mutasavvıf şairdir.Yesevi'nin şiirlerine HİKMET denir.Hem aruz hem de hece ölçüsüyle yazılmıştır. 7'li ve 12'li hece ölçüsü kullanılmıştır. Eserde İslam dininin getirdiği hikmet ve erdemlerden bahsedilmiştir.Dini tasavvufi Türk edebiyatının ilk şairidir.Eserin dili halkın anlayabileceği niteliktedir.

e)Dede Korkut Hikayeleri

Kitabın asıl adı Kitabı Dede Korkut Ala Lisanı Taifei Oğuzhan'dır. Destandan halk hikayeciliğine geçiş ürünüdür.15.yy sonu ile 16.yy başlarında yazılmış kim tarafından yazıldığı belli değildir.Eser 12 hikayeden oluşur.Anlatımda nazım ve nesir karışıktır.Destan ve masal özellikleri görülür.İslamiyet öncesi devrin hayat tarzını anlattığı halde içerisinde islami özelliklerde görülür.Eserin arı ve duru bir Türkçesi vardır. Eserde oğuzların diğer boylatla yaptığı savaşlardan bahsedilir.Eserde adı geçen dede korkut bilge bir kişidir.

İslamiyet etkisindeki Türk edebiyatı

Halk Edebiyatı
1-Anonim Halk Edebiyatı
2-Aşık Edebiyatı
3-Tekke Edebiyatı

Divan Edebiyatı
(Klasik edebiyat)

HALK EDEBİYATI

İslamiyet öncesi Türk edebiyatının bir devamı niteliğindedir. Geniş halk kitlelerin edebiyatıdır.Kendi içinde üç gruba ayrılır.

a)Anonim Halk Edebiyatı

Söyleyeni belli olmayan,halkın ortak ürünü olarak kabul edilen bir edebiyattır.Biçim ve içerik bakımından aşık edebiyatına benzer.
Mani,ağıt destan.türkü,tekerleme,atasözleri,fıkra,masal,halk oyunları,karagöz oyunu, halk hikayeleri,ninniler,bilmeceler,ortaoyunu bu edebiyatın ürünleridir.
-En çok yarım kafiye kullanılmıştır.
-Dili yalın akıcı bir dildir.
-Mecazlara ve diğer söz sanatlarına fazla yer verilmez.
-Aşk,ölüm,ayrılık acısı,tabiat sevgisi,yiğitlik,Toplumsal aksaklık gibi konuları işlenir.
-Nazım birimi dörtlüktür
-Hece ölçüsü kullanılır.Hece ölçüsünün 11,12,ve 8'li kalıpları kullanılır.

b)Aşık Edebiyatı

13.yy dan günümüze kadar süren aşık edebiyatı ozanlar tarafından gerçekleştirilir. Aşıklık geleneğinde usta-çırak ilişkisi ağır basmaktadır.
-Nazım birimi dörtlüktür.
-Yarım kafiye ve redif kullanılır.
-Hece ölçüsünün 7,8 ve 11'li kalıpları kullanılmıştır.
-Dil sadedir
-Uslup doğal, sade ve yapmacıksızdır.
-Eserlerin son dörtlüklerinde şairlerin adı veya '**mahlas**' ları bulunur.
-Eserler genellikle yazıya geçirilmez,sözlü bir şekilde yaşatılır ancak yazıya geçirilen eserler **cönk** adı verilen not defterlerinde toplanmıştır.
-İşlenen konular;aşk,doğa,yiğitlik,ayrılık,yoksulluk ve ölüm gibi konular işlenmiştir.

Aşık edebiyatı türleri:

1-KOŞMA:11'li hece ölçüsüyle söylenir.Lirik şiirlerdir.Aşık edebiyatının temel nazım birimidir.Aşk,doğa,güzellik,yiğitlik ölüm ve eleştiri gibi konuları işler.Yarım,tam ve zengin uyaklar en çok kullanılan uyaklardır. Dört tane türü vardır. Bunlar:
Güzelleme: sevgi aşk konularını işler
Koçaklama: Kahramanlık konusunu işler
Ağıt :Sözlü edb. sagu
Taşlama: Divan edebiyatında hiciv günümüzde eleştiri denir. Kişi ve toplumun aksak yanlarını dile getirir.

2-SEMAİ: 8'li hece ölçüsüyle söylenen lirik şiirlere denir.Koşma ile konuları aynıdır.Karacaoğlan bu türün en büyük ustasıdır..

3-VARSAĞI :8'li hece ölçüsüyle söylenen lirik şiirlerdir.Konuları koşma ve semai ile ortaktır.Bre!hey!be hey! Gibi ünlemlerin kullanılması bu türü diğerlerinden ayırır . Bu tür Güneydoğu Anadolu'da yaşayan Varsak Ailesine aittir. Karacaoğlan bu türün en önemli ustalarındandır.

4-DESTAN: Genellikle 11'li hece ölçüsüyle söylenir,epik şiirdir. Kahramanlık,sosyal ve doğal olaylar temel konusudur..Ancak doğal destanlardan ayrılırlar.Doğal destanlar halk tarafından ,destanlar ise ozanlar tarafından oluşturulur.Doğal destanlar uzundur ancak bu destanlar 15-20 dörtlükten oluşurlar.(Kayıkçı Kul Mustafa- Genç Osman buna örnektir)

Aşık Edebiyatı Ozanları

Karacaoğlan: 17.yy.da yaşadığı sanılır.Uçarlılığı,özgürlüğe düşkünlüğü,İnsancılığı, özentisiz duru ve ahenkli söyleyişi ile en büyük halk ozanlarından.Güney-Güneydoğu Anadolu'da yaşadığı varsayılır. Hece ölçüsünü kullanmış sade konuşma dilini kullanmıştır. Divan edebiyatından etkilenmemiştir.

Köroğlu: 16.yy.da yaşamıştır.Kavganın ,direnişin ve özgürlüğün sembolüdür.Coşkulu,gür sesli bir söyleyişi vardır.Dostluk,mertlik, aşk özgürlük,doğa sevgisi temel konularıdır.Hece ölçüsünü kullanmıştır. Divan edebiyatından etkilenmemiştir.

Dadaloğlu: 19yy.ozanlarından.Göçebelerin yerleşik hayata geçirilmesine karşı direnmenin ozanıdır. "Ferman padişahın dağlar bizimdir." Sözü meşhurdur.İçli bir dili vardır. Türkü ustasıdır.Destan varsağı ve semai de yazmıştır.Yığıtçe ve özgürce söyleyiş hakimdir şiirlerinde.

Dertli:Fuzuli,Gevheri ve Aşık Ömer'den etkilenmiştir.Aruzla yazdığı gazel ve divanları vardır. Hece ölçüsüyle Koşma,semai,nefes Ve devriye yazmıştır.

Bayburtlu Zihni: Medrese eğitimi görmüş,divan katipliği ve çeşitli memurluklar yapan şair kaside,naat,gazelden oluşan bir divanı ve **sergüzeşt** adlı mesnevisi vardır. Asıl ününü aşık tarzında yazdığı şiirlerle kazanmıştır.Az sayıda olan şiirlerinin çoğu yergi ve taşlamalardan oluşur.

Seyrani: Medrese eğitimi görmüş divan edebiyatının etkisinde kalmıştır.Asıl başarısını halk edebiyatı tarzında yazdığı koşma,semai,nefes ve devriyesidir.Çağının çökmüş siyasi anlayışını ve devlet adamlarını taşlamalarıyla eleştiren halk ozanıdır.

Aşık Veysel: (1894-1973) "Dostlar beni hatırlasın,sazımdan sesler gibi eserleriyle tanınır. Saz şairimizin son büyük ustasıdır.Sivas'ın Sarkışla ilçesinin Sivrialan köyünde doğmuştur.Bir çiçek hastalığı sonucunda gözleri kör olmuştur.Şiirlerinde aşk,yurt ve toprak sevgisini işlemiştir.

Aşık Ömer: (1630?-1707) Düzgün bir eğitim görmediği halse saz şairlerimiz arasında yer etmiş bir şairimizdir.Hecenin yanında aruz ölçüsüyle de yazmıştır. Bazı şiirlerinde ADLİ mahlasını kullanmıştır. Savaşlarda askeri coşturmak için tambura çalmış bunun yanında içli,duygulu,derbeder duygularını en güzel şekilde dile getirmiştir.

Erzurumlu Emrah: (?-1860)Medrese eğitimi görmüştür ve zamanının en güçlü şairlerindedir.Divan edebiyatının etkisinde şiirler yazmıştır. Aruzla gazel,murabba ve muhammesler ; hece ile koşma ve semailer yazmıştır.Kendinden sonra gelen şairleri etkilemiştir.

c)Tekke Edebiyatı (Dini Tasavvufi Halk Edebiyatı)

Temelleri 12.yy.da Ahmet Yesevi tarafından atılmıştır.Bu edebiyatın amacı tasavvuf felsefesini yaygınlaştırmaktır.

Tasavvuf felsefesi,Türk folklorü ve edebiyatına getirdiği değişimle bir Rönesans sayılabilir.Nesimi,Mevlana,Yunus Emre,Pir Sultan Abdal, vb. ozanlar bu edebiyatın önde gelen şairleridir.

Tasavvuf Felsefesi beş temel amaç üzerine kurulmuştur.

a)**Vahdet-i Vücut:**Var olan Tanrı'dır.Tanrı birdir.Bütün evren bu birin yansımasıdır.

b)**Tecelli:**Tanrının özellikleri diğer var olanlara yansır

c)**İnsan:**İdeal insan kamil ve ehildir.

d)**Aşk :**Tanrıya ulaşma yoludur.

Tekke Edebiyatının Özellikleri

- Hece ölçüsü ağırlıklıdır,az da olsa aruz ölçüsü kullanılmıştır.
- Yarım uyak ve redif sık kullanılmıştır.
- Tasavvuf terimlerinin dışında dil,halkın anlayabileceği nitelikte ve sadedir.
- Saz eşliğinde söylenenlerde vardır.
- Süslemesizdir.
- İlahi,nefes ,deme ,şathiye,nutuk ve devriye başlıca nazım türleridir.
- Allah sevgisi,nefsin öldürülmesi,insan sevgisi,ölüm,Allah'a varış yolları,tasavvuf ilkeleri temel konularıdır.
- Coşkuludur,genellikle didaktik şiirlerden oluşur.
- Nazım birimi dörtlüktür ancak beyitle oluşturulmuş türlerde vardır.

Tekke Edebiyatının Nazım Türleri

İlahi: Tekke edebiyatının ana nazım türüdür.8'li hece ölçüsüyle söylenirler 7 ve 11'li de olabilir.Fanili,k Allah sevgisi,nefsin öldürülmesi temel konudur.Bu türün en büyük ustası Yunus Emre'dir.

Nefes: 8'li hece ölçüsüyle söylenirler.İlahilerin konularının Bektaşilerce söylenmesi sonucu ortaya çıkmış türdür.Hz. Muhammed ve Hz. Ali ile ilgili şiirler vardır.

Deme: 8'li hece ölçüsüyle söylenir müritlere öğreticiliği esas alır.

Nutuk: 8'li hece ölçüsüyle söylenir müritlere öğreticiliği esas alır.

Devriye: Alah'tan gelen insanın yine Allah'a döneceğini anlatan şiirlerdir.

Şathiye: Korkuya dayalı din anlayışına eleştiri niteliğinde olan şiirlerdir. Allah ile konuşuluyor gibi söylenir. Bu türde eser veren başlıca ozanlar; Yunus Emre,Hacı Bayramı Veli,Süleyman Çelebi,Nesimi,Kaygusuz Abdal, Pir Sultan Abdal,Mevlana'dır.

Bazı Tekke Edebiyatı Şairleri

Mevlana : (1207-1273) İslam dünyasının en büyük mutasavvıfudur. Bilgin, düşünür ve Mevleviliğin kurucusudur. Sanatı mabede sokar,sanatı ibadetten sayar.Onun için hayatın her anı ,her davranış,şiir,müzik,semah ve bütün güzel sanatlardan ibarettir.Allah'tan gelen insanın tekrar O'na döneceğini inanır.Ve ölümü Allah'a kavuşma olarak görür. Eserleri:Mesnevi,Divan-ı Kebir,Fihî ma Fih,Mektubat,Mecalis-i Seba

Yunus Emre: Halk edebiyatımızın en kudretli ve en büyük şairidir. Şiirleri nin özünde derin bir insan sevgisi içli bir Allah aşkı ve tasavvufa bağlılık görülür.Halk diliyle coşkun bir lirizmle şiirlerini söylemiş,hece ölçüsünün yanında bazen aruzu da kullanmıştır.Her ırk ve sınıftaki insanları büyük bir hoşgörülle karşılar.

Ahmet Yesevi: Tekke edebiyatının kurucusudur.Türkistan'da Seyram şehrinde doğmuştur.Yesi şehrinde Yesevi tarikatını kurar.Şiirlerine hikmet adı verilmiştir.Bu şiirlerinin toplandığı kitaba da Divan-ı Hikmet denir. Türkçeyi ,hece ölçüsünü ve halk edebiyatı nazım biçimlerini kullanmıştır.

Pir Sultan Abdal : Beştaşî ve alevî geleneğine bağlıdır. Aleviliği yaymak amacıyla yazılan şiirlerde coşkun bir lirizm vardır.Divan edebiyatından hemen hiç etkilenmemiştir.Osmanlı devleti aleyhine yaptığı politikalar nedeniyle idam edilmiştir. Devletin ileri gelenleriyle ilgili yergi şiirleri yazmıştır.Din dışı konuları da işlemiştir.

DİVAN EDEBİYATI(KLASİK EDEBİYAT)

13.yy.dan başlayıp 19.yy. sonlarına kadar ve genel olarak saray edebiyatı da diyebileceğimiz bir edebiyattır.Bu edebiyatın oluşmasında İslam felsefesinin ,fars estetiğinin ve saray çevresinin üçlü bir etkisi vardır. Daha çok enderun'da eğitim görmüş sanatçıları içine almış ve halktan kopuk bir edebiyat olarak bilinir.

Divan Edebiyatının Özellikleri

- Nazım birimi beyittir bazen tek dize de kullanılır.
- Aruz ölçüsü kullanılmış bu da Osmanlıca'nın oluşmasında etkili olmuştur.
- Tam ve zengin kafiyeler kullanılmış olup göz için kafiye düşüncesi vardır.
- Yardımcı fiiller dışında Arapça ve Farsça kelimeler ağırlıktadır.
- Edebi sanata ve süslü söyleyişe büyük önem vermişleridir.
- Şiirlerin ayrı bir adları yoktur.
- Amaç marifeti göstermektir.
- Saraya ve mutlu azınlığa hitap eder.
- İnanç ve duygu ağırlıktadır.
- Şiir nesirden çok kullanılmıştır.
- Şiir müzikten ayrılmıştır.
- İçerik değil biçim önemlidir.
- Şiirde konu bütünlüğü yoktur.Biçimde de parça anlatım vardır.
- Toplumsal olaylar konu olarak işlenmemiştir.
- Divan nesri;sade,orta ve süslü nesir olmak üzere üçe ayrılır. Divan nesrinde cümleler uzun,ımlasız,süslü ve yer yer iç (seci)kafiyelidir
- Ağırlıklı konular aşk,doğa,şarap,karamsarlık,ölüm,sevgiliye övgüdür.

Divan Edebiyatı Nazım Türleri

Gazel: Sözlük anlamı kadınlarla aşk üzerine sohbet etmek anlamına gelir.Divan edebiyatının en önemli nazım türüdür.Aşk,güzellik.doğa ve şarap konularını işler.Aruzun her kalıbıyla yazılırlar. 5-15 beyitten oluşur.İlk beyte matla,son beyte makta,en güzel beytine beytül gazel şairin adının geçtiği beyte taç beyit denir. a ,a - b,a-c,a-ea-da şeklinde kafiyelenir.

Kaside: Teşbib,girizgah,methiye,fahriye ve dua olmak üzere beş bölümden oluşur.Divan edebiyatının bir şeyler anlatmaya özgü türüdür.33-99 beyitten oluşur.Kasideler nesib bölümünde işlenen konulara göre adlandırılırlar.Bahariyye,ramazaniyye gibi.

Rediflerine göre su kasidesi,sühan kasidesi,gül kasidesi

Kasideler konularına göre şu çeşitlere ayrılır:

Allah'ı varlığını birliğini anlatanlara Tevhid
Allah a yalvarmak için yazılanlara Münacat
Peygamberimizi anlatmak için yazılanlara Naat
Devrin ileri gelenlerini övmek için yazılanlara Methiye
Sevilen insanların ölümünden sonra duyulan acıları anlatmak için yazılanlara Mersiye denir.

Mesnevi: Divan edebiyatında hikaye,roman yerine kullanılan türdür. Beyitler halinde yazılır ve beyit sayısı sınırsızdır.Aşk hikayeleri,dini öyküler ve destanlar bu türde yazılmış eserlerdir. Her beyt kendi arasında uyaklıdır.

Divan edebiyatının diğer nazım şunlardır:kıt'a,rubai,tuyuğ,murabba şarkı,terkib-i bent,terci-i bent,şehrengiz, ve müstezattır.

Divan edebiyatı nazım türleri

Dörtlük halindeki	Bent Halinde	Beyit halindeki
Rubai	terci-i bent	kıt'a
Şarkı	terkib-i bent	müstezat
Tuyuğ		Şehrengiz
Murabba		Gazel,kaside mesnevi

Divan Edebiyatı Şairleri

Hoca Dehhani: 13.yy.da yaşamıştır.Anadolu'da divan edebiyatının temelini atmıştır.Farsça ve Anadolu Türkçesi'yle şiirler yazmıştır.En önemli eseri Selçuk Şehnamesi'dir.

Şeyhi:Divan şiirinin ilk ustalarındandır.Hüsrev ü Şirin ve Harname adlı eserleri vardır.

Ali Şir Nevai: Devlet adamı ve edebiyatçıdır.Türkçe'nin güzelliklerini anlatmak için ve onun farsçadan üstün olduğunu göstermek için Muhakemetül Lügateyn adlı eseri yazmıştır.Diğer eserleri Mecalistün Nefais,Mizanül Evzandır.Ayrıca hamseleri de vardır. Türkiye dışında yaşamıştır.

Fuzuli: 16.yy. en önemli divan şairlerindendir.Su Kasidesi ve Leyla vü Mecnun adlı mesnevisi önemlidir.Azerilehçesini kullanmış ve din dışı konularda eserler vermiştir.Diğer eserleri Hadikatüs Süeda ve Şikayetname,Rind Zahid,Beng ü Bade'dir.Türkiye dışında yaşamış divan edebiyatı yazarlarındandır Aşk ızdırabının insanı olgunlaştırdığını düşünmüştür.Acı çekmekten zevk alır.

Baki: Divan'ı ve Kanuni Mersiyesi ile ünlüdür.Usta bir şairdir.Dünya zevklerini ve doğa güzelliklerini konu edinmiştir.Divan şiirinin konu ve sanatlı anlatımına bağlı kalmıştır. Şeyhülislam olmak istemiş ama olamamıştır.İyi bir medrese eğitimi görmüştür.Sultanü Şuara (şairlerin sultanı) ünvanı verilmiştir.

Nef'i: 16-17.yy da yaşamış bir divan edebiyatı şairidir.Didaktik şiirin ustasıdır.İnsan yaşamını ve kişi toplum ilişkilerini eleştirel bir bakış açısıyla ele almıştır. Siham ı Kaza(Kaza Okları eleştiri niteliğinde)Divan (Farsça ve Türkçe)

Nabi: 17-18.yy.da yaşamıştır.Didaktik şiirin ustasıdır. İnsan yaşamını ve kişi toplum ilişkilerini eleştirel bir bakış açısıyla ele almıştır. Divanı Hayriye,Hayrabad ve Tuhfet'ül Harameyn adlı eserleri vardır.

Evlıya Çelebi:17.yyda yaşamıştır.Dünya'nın bir çok yerini gezmiş ve bunun sonucunda hem öğretici hem de sanatlı bir anlatıma sahip olan ünlü eserini Seyahatname 'sini yazmıştır.

Katip Çelebi: Batılı düşünceye açık divan yazarlarındandır.Bilimsel eserler vermiştir. Fezleke,Cihan Nüma, Mizan'ül Hak, Düstür'ul Amel ünlü eserleridir.

Nedim: Divan edebiyatının ünlü şairlerindendir.Karamsarlığı atması ve yaşama bağlılığı ile diğer divan şairlerinden ayrılır.İstanbul yaşamını gerçekçi bir dille eserlere aktarmış ve mahallileşme akımının öncüsü olmuştur.Şarkılarıyla ünlüdür.Lale devrinin yeme içme ve eğlencesini eserlerinde işlemiştir.Eserleri Divan'ı vardır.

Şeyh Galip: Divan edebiyatının son büyük şairidir.Tasavvuf temaları- nı aşmış yeni mecazlar ve semboller ile kalıpları aşmış bir şairdir. Eserleri Hüsn ü Aşk ve Divan'ı vardır.

Divan edebiyatının diğer şairleri de Necati,Naili,Mercimek Ahmet ve Naima 'dır

Mercimek Ahmet:Kabusname

Divan Edebiyatının Ünlü Eserleri

Leyla vü Mecnun	=	Fuzuli
Şikayetname	=	Fuzuli
Mevlid	=	Süleyman Çelebi
Harname	=	Şeyhi
Kanuni Mersiyesi	=	Baki
Hüsn ü Aşk	=	Şeyh Galip
Tazarruname	=	Sinan Paşa

Buraya kadar Türk edebiyatının iki devrini gördük İslamiyet Öncesi ve İslamiyet Etkisinde Gelişen Türk edebiyatı olmak üzere. Ayrıca bu dönemlerin kendi içindeki kollarını gördük. Şimdi Türk edebiyatının üçüncü dönemi olan Batı Etkisinde Gelişen Türk Edebiyatını göreceğiz.

BATI ETKİSİNDE GELİŞEN TÜRK EDEBİYATI

A) Tanzimat Edebiyatı (1860-1896)

Osmanlı Devleti, Batı'nın Rönesansla başlayıp çeşitli alanlardaki reform hareketleriyle ilerleyişine ayak uyduramamış ve 17. yy. dan sonra gerilemeye başlamıştır.

Siyasi ve toplumsal hayatta ortaya çıkan bu gerileme edebi hayatta da kendini göstermiştir. 3 Kasım 1839 tarihinde Mustafa Reşit Paşa tarafından Gülhane Parkı'nda okunan Tanzimat Fermanı (Gülhane Hattı Humayunu) ile hem siyasi hem de edebiyat alanında yeni bir dönem başlamıştır.

Tanzimat Edebiyatının başlangıcı, Tercüman-ı Ahval gazetesinin 1860'daki yayınına başlaması kabul edilir. Tanzimat ile birlikte Türk edebiyatına yeni türler girmiştir ve bu dönemde Batı'dan çeviriler yapılmış ya da ilk örnekleri verilmiştir. Şimdi bu yeni türleri görelim:

Roman-Hikaye

Türk edebiyatı romanla ilk kez Yusuf Kamil Paşa'nın Fenelon'dan yapmış olduğu Telemak'ın çevirisiyle karşılaşır. Şemseddin Sami'nin Taaşuk-ı Talat ü Fitnat adlı romanı edebiyatımızda ilk yerli romandır. İlk hikaye kitabı Ahmet Mithat Efendi'nin Lataif-i Rivayat adlı eseridir. İlk edebi roman da Namık Kemal'in İntibah adlı eseridir.

Tiyatro

Yayınlanan ilk tiyatro eseri Şinasi'nin Şair Evlenmesi adlı eseridir. Bu iki perdelik bir piyestir. Yazar görücü usulüyle evlenmeyi yerer. Şinasi bu eserinde meddah geleneğinden yararlanmıştır. Tanzimatçıların toplum için sanat görüşünü benimsedikleri için toplumu aydınlatmada tiyatroyu bir araç olarak görmüşlerdir.

Şiir

Tanzimat döneminde şiir alanında büyük yenilikler olmuştur. Şiirde biçim olarak divan edebiyatına bağlı kalmış ancak konusu genişletilmiştir.

Tanzimatla birlikte kanun, adalet, eşitlik, hürriyet vatan gibi konular işlenilmeye başlanmıştır. Bu dönemdeki şiirlerde konu bütünlüğü vardır. Eski şiirde parça bütünlüğü vardı.

Tanzimat şiirinde dört ana tema vardır;

Sosyal

temalar: medeniyet, akıl, kültür, hürriyet, adalet, eşitlik, vatan, millet

Metafizik temalar: varlık, yokluk, Allah, ölüm, madde, ruh

Aşk teması: Divan edebiyatındaki soyut ve platonik aşk yerine ete, kemiğe bürünmüş aşk anlatılır.

Tabiat teması: Mazmunlarla anlatılan soyut tabiat yerine somut bir tabiat işlenmiştir.

Gazete

İlk gazete 1831 yılında çıkarılan Takvim-i Vakayi'dir. Bu resmi bir gazetedir. Ceride-i Havadis yarı resmi bir gazete olup 1840 yılında İngiliz William Churchill yayınlanmaya başlanmıştır.

İlk özel gazete ise Şinasi ve Agah Efendi'nin birlikte çıkardıkları Tercüman-ı Ahval'dir. Daha sonra Şinasi tek başına 1862 tarihinde Tasvir-i Efkâr adlı gazeteyi çıkarmaya başlamıştır. Bu gazete bir zaman sonra Namık Kemal tarafından yönetilmeye başlar. Bu gazete dışında Muhbir (1866) Hürriyet (1867) Basiret (1869) İbret (1867) adlı gazeteler çıkarılır.

TANZİMAT EDEBİYATI GENEL ÖZELLİKLERİ

1-Tanzimat edebiyatı sanatçıları divan edebiyatında bulunan bazı türleri (şiir, tarih, mektup) geliştirmiş bunun yanı sıra ise batı edebiyatından yeni türleri (makale, roman, hikaye, tiyatro, anı, eleştiri) edebiyatımıza sokmuşlardır.

2-Tanzimat edebiyatının özellikle ilk dönem yazar ve sanatçıları Fransız devrimci yazarlarından (J.J. Rousseau, Montesquieu, vb.) yazarların etkisinde kalmışlardır. Bu görüşlere bağlı olarak hak, adalet, hürriyet, eşitlik, vatan, millet gibi kavramları ülkede yaymaya çalışmışlardır.

3-Tanzimat edebiyatı sanatçıları iki kuşağa ayrılır:

a) Toplum için sanat anlayışını benimseyenler Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat Efendi

b) Sanat için görüşünü benimseyenler Recaizade Mahmut Ekrem, Abdülhak Hamit Tahran, Sami Paşazade Sezai

4-Tanzimat edebiyatı sanatçıları batılı yazarların etkisiyle klasisizmin etkisinde (**Şinasi, Ahmet Vefik Paşa, Ali Bey**) romantizmin etkisinde (**Namık Kemal, Recaizade Mahmut Ekrem, Ahmet Mithat Efendi, Abdülhak Hamit Tahran**) realizmin etkisinde (**Beşir Fuad, Sami Paşazade Sezai, Nabizade Nazım**) eserler vermişlerdir. Ama bu dönemde bu akımların kuralları tamamen uygulanmamıştır.

5-Tanzimat edebiyatı seçkin kesim için değil halk tabakası için ortaya getirilmiş bir edebiyattır ama Tanzimat edebiyatının ikinci dönem yazar ve şairleri bu görüşten uzaklaşmışlardır.

6-Halk için yazma düşüncesinin bir sonucu olarak çoğu yazar konuşma diline yönelmek gerektiğini savunmuş ama hiçbirisi eski alışkanlıklarından kopamamışlardır.

7-Tanzimat edebiyatında en büyük yenilik nesirde anlatımın kuruluşunda yapılmıştır. Amaç hüner göstermek değil halka bir şeyler vermek olmuş bu nedenle kısa anlatım tercih edilmiştir.

8-Nesirde ilk defa noktalama işareti kullanılmıştır.

9-Şiirin konusu genişletilmiş günlük hayatla ilgili her türlü konu şiirin konusu olmuştur.

10-Beyitlerin başlı başına bir bütün olmasından vazgeçilmiş şiirin bütününde bir anlam bağının olmasına dikkat edilmiştir.

11-Şiirde aruz ölçüsünün kullanılmasına devam edilmiş olup hece ölçüsünün Türklerin milli ölçüsü olduğu savunulmuş başarısız bir iki denemeden ileriye gidilememiştir.

12-Dilden yabancı kelimelerin atılmaya başlanması Türkçe'nin aruz kalıbına uydurulmasını zorlaştırmış bu nedenle nazımda eski kelimelerin kullanımına aynen devam edilmiştir.

Tanzimat Şair ve Yazarlarının Ortak Özellikleri

1-Hepsi batıcı ilim ve fen taraflısı gelişmeyi isteyen aydınlardır. Yurdu gerilikten kurtarmak isterken Türk halkının manevi değerlerine de bağlı görünürler. Hepsi dindardır. Din hükümleri ile medeniyeti karıştırmaya çalışırlar.

2-Hemen hepsi Fransız kültürüyle yetişmişlerdir. Batı dendiği zaman onlar için ilk akla gelen Fransa'dır.

3-Genellikle bütün Tanzimat edebiyatı sanatçıları Fransızca'yı mektep medrese görmeden öğrenmişlerdir. Bu yönleriyle onlar didaktik sanatçılardır.

4-Tanzimat sanatçılarının hemen hepsi yüksek makam (paşa, vali vb.) sahibi devlet memurlarıdır. İç ve dış siyaseti çok iyi bilirler.

5-Sanattan çok ülkü ve fikir peşinde koşmuşlardır. Her türlü haksızlığa ve zulme karşı savaş açmışlardır.

6-Toplumumuzda o güne kadar kullanılmayan bir takım kavramları (hak adalet,meşrutiyet,eşitlik,reisicumhur) kullanmaya başlamışlardır.

7-Divan edebiyatıyla yetiştikleri için divan edebiyatının iyi ve kötü yanlarını çok iyi bilirler;Divan edebiyatına sırt çevirirken sırtlarını halka dayarlar ve güçlerini halktan alırlar.

8-Batıdan aldıkları türlerin sadece bir tanesiyle uğraşmakla yetinmezler hemen hemen bütün türlerde eser verirler.

9-Tanzimat sanatçılarının hemen hepsi çok yönlü kişilerdir.Edebiyatçı, devlet memuru,siyasetçi ve mücadele adamıdır.

---Tanzimat Edebiyatının Amacı---

1-Eski edebiyatı yıkmak yerine sosyal hayatla geniş ölçüde ilgili yeni ve inkılapçı bir edebiyat getirmek.

2-Halka halk diliyle hitap ederek yeni edebiyatı ve yeni fikirleri çok büyük sosyal ve siyasi buhran içerisinde bulunan millete geniş ölçüde tanıtmak.

3- Millet,vatan,hürriyet,eşitlik,adalet,fikir,meşrutiyet rejimi gibi kavramları tanıtarak bunları yeniden kurmak.

Tanzimat Edebiyatının Dönemleri

1.Dönem Tanzimat Edebiyatı

Özellikleri

- 1-Bu dönem sanatçıları 'Sanat toplum için 'görüşünü benimsemişlerdir.
- 2-Dilde sadeleşme amaçlanmış ama uygulanmamıştır.
- 3-Fransız yazarlardan etkilenmişlerdir
- 4-Romantizm akımından etkilenmişler bu nedenle eserlerdeki kişiler hastalıklı ve veremli kişilerdir.
- 5-Şiirde estetik güzellik yerine işlenen konu ön plana çıkmıştır. Yani içerik ön plandadır.
- 6-Bu dönemde yazılan romanlar roman tekniği açısından zayıftırlar. Romanda yer yer konu kesilip okura ansiklopedik bilgi verilir.
- 7-Noktalama işaretleri ilk defa bu dönemde kullanılmıştır.
- 8-Batı edebiyatından yeni türler edebiyatımıza sokulmuş ayrıca bizim edebiyatımızdaki türlerde yenileştirilmiştir.
- 9-Şiirde eski şekiller kullanılmış yeni konular işlenmiştir.
- 10-Bu dönem sanatçıların çoğunluğu devlet adamıdır.
- 11-Hece ölçüsünü ve halk edebiyatını savunmuşlar ama uygulayamamışlardır.
- 12-Divan edebiyatına şiddetle karşı çıkmışlar fakat ondan kopamamışlardır.
- 13-Tanzimat edebiyatında her alanda ikilik görülür:
sade dil savunulur,ağır dil kullanılır
hece ölçüsü savunulur,aruz ölçüsü kullanılır
divan edebiyatı kötülenir,o tarzda eserler verilir vb.
- 14-Bu dönemin sanatçıları;Şinasi,Namık Kemal,Ahmet Mithat Efendi, Ahmet Vefik Paşa'dır.

NAMIK KEMAL (1840-1888)(ROMANTİK)

Edebiyatımızda "vatan şairi" olarak bilinir.Eselerinde çoğunlukla toplumsal konuları işlemiştir.(vatan,millet,hürriyet vb.) Sanat toplum için görüşüne bağlı kalmıştır.Edebiyatımızda ilk edebi romanı **İntibah** ve ilk tarihi roman **Cezmi** 'yi yazmıştır.

Namık Kemal yeni edebiyatı savunmakla birlikte şiirde şekil bakımından yenici olmayan bir şairdir.Divan edebiyatı nazım şekilleri ve aruz ölçüsünü kullanmıştır.Konu olarak yenilikçidir.

Namık Kemal'in bütün edebi türlerde eseri vardır.Tiyatro alanında altı eser vermiştir.Bunlar;Vatan Yahut Silistre,Gülnihal,Akif Bey,Zavallı Çocuk,Kara Bela,Celeddin Harzemşah'dır. Celeddin Harzemşah on beş perdelik bir oyun olup oynanmak için değil okunmak için yazılmıştır.

Namık Kemal eski edebiyat ve yeni edebiyat konularında görüş ayrılığına düştüğü Ziya Paşa'nın Harabat'ını tenkit etmek için Tahrir-i Harabat'ı ve Takib-i Harabat'ı yazmıştır.

Tarih konusunda yazmış oldukları ise Kanije Muharasası,Evrak-ı Perişan,Devr-i İstila,

Renan Müdafaaanesi islamiyeti savunan bir eleştiridir.

İNTİBAH:Bu eserde Ali Bey adındaki bir kişinin Mahpeyker adındaki bir kadına aşık olması anlatılmaktadır.

CEZMİ:Bu eserinde İslam birliği düşüncesi vardır.

ZİYA PAŞA(1825-1880)

Doğu kültürüyle yetişmiş daha sonraki dönemlerde batıya yönelmiştir. Yenilikçi fikirleri vardır.Ama bu fikirler eserlerinde görülmez.Eski ile yeniye gidip gelen bir yazardır bu nedenle Namık Kemal'le arası açılmıştır Önceki dönemlerinde Divan şiirini Türk şiiri olarak kabul etmez fakat daha sonra yayınlamış olduğu Harabat adlı eserinde ise bunun tersini söyler. Arapça ve Farsça kelimelerle örülü bir dili vardır.Şiirleri divan üslubundadır hece ölçüsüyle bir türküsü vardır.

Gazeller ,kasideler yazmıştır.Edebiyatımızın en önemli Terci-i Bent ve Terki-i Bent şairidir.

** **Edebiyatımızda ilk edebiyat tarihi sayılan **Harabat** adlı antolojiyi yazmıştır.Bu eserde divan edebiyatını övmüştür.

Zafername adlı üç bölümlük manzum eserinde Sadrazam Ali Paşa'nın tutum ve davranışlarını över görünürken üstü örtülü bir şekilde onu yermiştir.

Ziya Paşa'nın şiirleri ölümünden sonra **Eş'ar-ı Ziya ve Külliyyat-ı Ziya Paşa** adlı kitaplarda toplanmıştır.

**** **Şiir ve İnşa** adlı eserini Divan edebiyatını yermek amacıyla yazmıştır .Defter-i Amal adlı eserinde çocukluk anılarını anlatmıştır. Ayrıca Emile (jj. ROUSSAUE) çevirisiyle Rüya adlı röportaj eseri vardır.

ŞİNASI (1826-1871) (KLASİK)

Tanzimat edebiyatında yeniliğin öncüsü olmuş bir yazarımızdır. Dilde sadeleşmeye öncülük etmiştir.

Tercüman-ı Ahval ve Tasvir-i Efkâr gazetelerini çıkarmıştır.İlk makaleyi(Tercüman-ı Ahval Mükaddimesi)ilk piyesi(Şair Evlenmesi) yazmıştır.**Noktalama işaretlerini ilk defa kullanmıştır.1845-1860 yılları arasında Fransa'da bulunmuş ve Fransız edebiyatını ve yazarlarını iyice tanımış ve yazarlardan etkilenmiştir. Lamartine ve Lafontaine'den çeviriler yapmıştır.

Didaktik eserlerini,tartışmalarını ve eleştirilerini 1862 yalnız başına çıkardığı Tasvir-i Efkâr gazetesinde yayınlamıştır.

Müntehabat-ı Eş'ar adlı eserini daha önce yazmış olduğu şiirlerin den seçerek yapmıştır.Osmanlı atasözlerini toplayarak Durub-ı Emsal-i Osmaniye adlı kitap yazmıştır.Tasvir-i Efkâr gazetesinde yazdıklarını Müntehabat-ı Tasvir-i Efkâr adlı kitapta toplamıştır.

AHMET VEFİK PAŞA(1844-1912)

Devlet adamıdır,çeşitli yerlerde yöneticilik yapmıştır.Tiyatro alanındaki çalışmalarıyla tanınır.Moliere'nin hemen hemen bütün eserlerini tercüme etmiştir.(17-18 eser)

Bursa valiliği sırasında kendi adıyla anılan bir tiyatro binası inşa ettirmiş, ve eserlerinin burada oynanmasını sağlamış **halka tiyatro sevgisini aşılamıştır.**

Lehçe-i Osmani adlı sözlüğü yayınlamış,Hikmet-i Tarih ve Fezleke-i Tarih-i Osmani adlı tarihle ilgili eserler yazmıştır.

Milliyetçili,k ve Türkçülük fikirlerinin önde gelen savunucularındandır.

Atalar Sözü adlı eserinde atasözlerini derlemiştir.

Ahmet Vefik Paşa taklitçilikten uzak doğu batı sentezi ürünlerin ilk örneklerini vermiştir.Kullandığı dil onun anlatımına güzellik katmıştır.

ŞEMSETTİN SAMİ(1860-1936)

Türk edebiyatında ilk roman olan **Taaşuk-ı Talat ü Fitnat** adlı eseri yazmıştır.Bu eserde cariyelik ve kölelik konularını işlemiştir.

Şemsettin Sami edebiyat çalışmalarının yanında dille de uğraşmış devrin en büyük **dil alimidir**.Yazmış olduğu **Kamus-ı Türki** Türkçe bir sözlüktür.Sefiller ve Robinson Crosue isimli eserleri tercüme etmiştir. Seydi Yahya,Besa yahut Ahde vefa,ve Gave adlı piyesleri vardır.

Ayrıca Orhun Abidelerini ve Kutadgu Bilig’i Türkçeye çevirmiştir.

AHMET MİTHAT EFENDİ(1844-1912)

Sanat toplum için anlayışına bağlı kalmış,bu nedenle Servet-i Fünun-ularını tenkit eder ve onlar hakkında **DEKADANLAR** adlı makalesini yazar.

Ahmet Mithat Efendi ansiklopedik bir yazardır.Her konuda her türlü yazılar yazar.Eserlerinde okuyucularını bilgilendirmeye çalışır.Eserlerin de sade bir dil kullanmıştır.Halka okuma zevkini aşılamaaya çalışır.Çok yazmasından dolayı **yazı makinası** diye adlandırılır.Amacı ebedilik değil halkı aydınlatmaktır.Yer yer romanların akışını keser ve uzun bilgiler verir. Romanları teknik açıdan zayıftır.

Onun **36** roman yaklaşık **200** eseri vardır.

Eserleri

Ahmet Mithat Efendi, **Tercüman-ı Hakikat,Bedir.Devir** gibi birçok gazete çıkarmıştır.

Küçük hikayelerden oluşan **Letaif-i Rivayat** adlı eseri 28 hikaye- den ve 25 ciltten oluşur ve ilk hikaye kitabıdır.

Avrupa’da Bir Cevlan gezi yazılarından oluşur.

Romanları: Hasan Mellah,Hüseyin Fellah, Felatun Beyle Rakım Efendi Yeniçeriler,Henüz On Yedi Yaşında,Diplomalı Kız,Kıssadan Hisse

Not:Halkı aydınlatmaya çalıştığı için **Hece-i Evvel (ilk öğretmen)** olarak bilinir.

II.Dönem Tanzimat Edebiyatı (1878-1896)

Özellikleri:

- 1-Sanat sanat içindir görüşü benimsenmiştir.
- 2-Bu dönem sanatçıları toplum sorunlarından ve siyasetten uzak kalmış sadece edebiyatla uğraşmışlardır.
- 3-Bu dönem eserlerin dili ağırdır.Şairler divan edebiyatına karşı batı edebiyatını savunmuşlardır.
- 4-Batı edebiyatının örneklerini başarıyla uygulamışlardır.
- 5-Roman ve hikayelerde realizm,şiirde ise romantizm akımının etkisi görülür.Kölelik cariyelik bu dönem romanlarında da işlenir.
- 6-Şiirin konusu genişletilmiş ve hayattaki her güzel şeyin şiirin konusu olabileceği görüşü esas alınmıştır.Ölüm,yokluk,hiçlik gibi soyut kavram lar bu dönem şiirlerinin konusu olmuştur..
- 7-Eserlerin dili gayet ağırdır.Bu özelliklerinden dolayı Servet-i Fünun Edebiyatının hazırlayıcısı olmuşlardır.

Bu dönemin başlıca yazar ve şairleri: Abdülhak Hamit Tarhan, Recaizade Mahmut Ekrem,Nabizade Nazım,Sami Paşazade Sezai’dir.

****Muallim Naci her ne kadar bu dönemde yaşasa da yenicilere karşı divan edebiyatını savunduğu için dışarıda kalır.

II.Dönem Tanzimat Edebiyatı Yazarları

Recaizade Mahmut EKREM(1847-1914)

II.dönem sanatçılardan olup genç yazar ve şairlerin örnek aldığı bir kişidir.Sanatçı roman,şiir,hikaye,eleştiri ve roman gibi çeşitli türlerde eser vermiştir.Şiirlerinde romantizmin etkisi görülür.İçli duygulu şiirler yazmıştır.Bu tarz şiir yazmasında oğlu Nejat’ın ölmesi de etkili olmuştur.

Her şeyin şiire konu olabileceğini düşünür hatta kitap arasında kurutulmuş bir çiçek onun için şiirin konusu olabilir.Avrupai Türk edebiyatını savunur bu nedenle Muallim Naci mücadeleye etmiştir. Kayıye nin kulak için olduğu görüşünü savunur..

Genellikle aruz ölçüsünü kullanmıştır.

Eserleri:

Araba Sevdası: Yanlış batılılaşmayı konu alır.Ayrıca bu eser romantizmden realizme geçiş örneğidir.

Şiir Kitapları:Yadigar-ı Şebap,Name-i Seher,Pejmurde

Tiyatroları: Afife Anjelik,Çok Bilen Çok Yanılır,

Talim-i Edebiyat:Edebiyat bilgilerini içeren bir kitaptır.

Takdir-i Elhan:Eleştiri türünde yazıları vardır.

****Şiir kitabı olan **Zemzeme** üç ciltten oluşur.Muallim Naci bu kitabın üzerine **Demdeme** adlı eleştiri türünde eserini yazmıştır.

****Edebiyatımızda eleştiri türünün yerleşmesinde önemli bir isimdir.

Abdülhak Hamit TARHAN (1851-1937)

Şiirdeki batılılaşma hareketinin asıl büyük öncüsüdür.Şairi azam olarak tanınır.Dili süslü ve sanatlardır.Vezin ve kafiye kaygısı taşımayan savruk bir şairdir.Genellikle şiir ve tiyatro türünde eserler vermiştir. Tiyatroları sahne tekniğine uygun olmayıp okunmak için yazılmış eserlerdir.

Yazar romantizm akımına uygun eser vermiştir.Eserlerinde zıt kavramlar sıklıkla yer alır.Onun şiirlerinde ölüm,insanlık gibi soyut kavramlar geniş yer tutar.

Manzum eserlerinde hem hece ölçüsünü hem de aruz ölçüsünü kullanmıştır.

****Edebiyatımıza kır ve köy hayatını sokmuştur(SAHRA)

**** Edebiyatımıza ölüm temasını sokan şairdir(MAKBER-şiir)

Eserleri:

Şiir Kitapları:Sahra,Makber,Halce,Ölü,Bunlar Odur,Beladan Bir Ses,Belde,Garam

Tiyatro Kitapları: Tarık,Fitnen, Eşber,İlhan,Hakan, Liberte, Nestelen Sardanapal(Sardanapal ilk manzum piyesidir)

Not: Edebiyatımızda tezatlar şairidir.

Samipaşazade SEZAI (1860-1936)

Batı tarzında yazmış olduğu hikayeleri ile tanınır.Roman ve hikayelerinde çevreyi tanıtır.Kişilerin ruh tasvirlerini yapmak suretiyle gözleme önem verdiğini gösterir.Konuşma bölümlerinde dil oldukça sade ve doğaldır.

Sergüzeşt adlı romanıyla tanınmaktadır.Esir ticaretinin sosyal hayattaki yeri realist bir biçimde anlatılmıştır.Eserde Dilber(cariye) isimli bir kızın esir edilmesi ,çileli hayat macerası, ve Nil nehrine atlayarak intihar etmesi anlatılır.

***Yeğeni **İclal**’in ölümü üzerine **İclal** adlı mersiyesini yazar ve bu mersiye düz yazı şeklindedir.

******Şir** isimli bir tiyatro eseri vardır.

******Küçük Şeyler**’se Alphonse Dudet etkisiyle yazdığı,edebiyatımızın ilk gerçekçi küçük hikayelerini toplamıştır.Edebiyatımıza kısa hikaye türünü sokan kişidir.

****Rumuz-ul Edep adlı eserinde makale,sohbet ve bazı hikayelerini toplamıştır.

Nabizade NAZIM (1862-1893)

Roman ve hikayeleri ile tanınır.Realizm ve Natüralizm akımlarının etkisinde kalmıştır.En önemli eserleri Zehra ve Karabibik'tir.

Karabibik: Edebiyatımızda ilk köy romanı olarak tanınır.Olay Antalya'nın bir köyünde geçer.Karabibik,roman kahramanının köydeki lakabıdır.Yazar eserde kahramanların yetiştikleri çevrenin dili ile konuşurmuştur.Eserde pek çok sözcük mahalli kullanım ile karşımıza çıkar.

Zehra: Zehra adlı eserinde olay kıskançlık teması üzerine kurulmuş -tur.Zehra roman kahramanının ismidir.Yazar bu romanda geniş psikolojik tahlillere yer vermiştir.Eserde İstanbul'dan kesitlerle aile içinde,insanlar arasındaki tartışmaları ortaya koyar.

Yadigarların,Sevda,Bir Hatıra,Haspa adlı eserleri hikaye türünde yazılmış eserlerdir.

Muallim NACİ (1850-1893)

Eski yeni tartışmasında eski edebiyat yanlılarının lideri durumunda dır.Batı edebiyatını tanımış olmasına rağmen divan edebiyatından kopamamıştır.Yeni edebiyatı savunan Rezaizade Mahmut ile anlaşamaz. Bu tartışma hayli uzun sürmüştür.Muallim Naci,Malumat;Rezaizade de Servet-i Fünun adlı dergide görüşlerini açıklamışlardır.Bu tartışmanın neticesinde Rezaizade'nin etrafında Servet-i Fünuncular toplanmıştır ve Servet-i Fünun edebiyatını oluşturmuşlardır.

Islahat-ı Edebiye: edebi bilgiler verdiği kitaptır.Rezaizade'nin Zemzeme'lerine karşılık Demdeme'yi yazmıştır.

Eski edebiyatı savunmasına rağmen oldukça sade bir dili vardır. Tanzimatta en sade ve en kusursuz nesir onundur.Dili başarıyla kullanır.

Eserleri

Şiir Kitapları:Şerare,Ateşpare,Sümbüle,Füruzan

Sözlük : Lügat- Naci

Eleştir :Muallim,Yazmış Bulundum,Dehdeme

Hatıra : Ömer'in Çocukluğu

Tiyatro : Heder

SERVET-İ FÜNUN EDEBİYATI **(EDEBİYATI CEDİDE)** **(1896-1901)**

Bu edebiyat Rezaizade Mahmut Ekrem ile Muallim Naci arasındaki eski edebiyat yeni edebiyat tartışmasında Rezaizade Mahmut'un yol göstermesiyle Servet-i Fünun etrafında toplanan gençler tarafından oluşturulmuş bir harekettir. Bu hareket 1896 yılında başlar.Bu hareketi oluşturan gençler;Tevfik Fikret,Cenap Şahabettin , Halit Ziya Uşaklıgil Mehmet Rauf,Hüseyin Cahit Yalçın'dır.Bu topluluğa Halit Ziya daha sonra katılmıştır.

Bu dönemin ana karakteri Çağdaş Fransız edebiyatına benzer eserler vermektir.Örnek aldıkları Fransız yazar ve sanatçılar, roman ve hikayede realist ve natüralist;şiirde parnasizyen ve sembolisttir.Bu dönem yazarları devrin baskıcı şartlarını bahane göstererek toplumsal konularla hiç ilgilenmemişlerdir. Tanzimat dönemindeki hak,adalet vb. konular bu dönemde terk edilmiştir. Sanatçılar şahsi konulara yönelmişlerdir.Bu konular aşk,üzüntü,tabiat güzellikleri,şahsi hayaller ve melankolidir.

Yukarıda belirttiğimiz gibi bu dönem yazarları Fransız edebiyatını örnek almışlardır.Bu dönemde Türk edebiyatı Avrupalı bir nitelik kazanmıştır.Bu edebi topluluk bir tartışmadan ortaya çıkmıştır.(Kafiye göz için değil kulak için)

Özellikleri

- 1-Sanat sanat için görüşü benimsenmiş seçkin zümre edebiyatıdır.
- 2-Konuşma dilinden tamamen uzaklaşmış Arapça ve Farsça dil kurallarına fazlaca yer verilir .Ayrıca dilimizde o zamana kadar olmayan Farsça ve Arapça kelimelerde sokulmuştur.
- 3- Din dışı konularda eser vermişlerdir.
- 4-Baskı nedeniyle Tanzimatçıların kullandığı kavramları kullanmazlar suya sabuna dokunmayan kavramlar üzerinde dolaşırlar.
- 5-Fransız edebiyatından etkilenmenin bir sonucu olarak batıdan "Sone"-“Terze-Rima” ve serbest müztezat biçimleri alınır.
- 6-Aruz ölçüsü kullanılır hece ölçüsü hiçbir zaman ciddiye alınmaz.Hece ölçüsüyle sadece çocuk şiirleri yazarlar.
- 7-Göz için kafiye yerine kulak için kafiyeyi kabul ederler.
- 8-Nazım nesre yaklaştırmışlardır.
- 9-Beyit hakimiyetinde bütün hakimiyetine geçilir.
- 10-Şiirin konusu genişletilmiştir.En basit nesne,günlük olaylar,gözlem ve duygular konu olarak işlenmiştir.
- 11-Halit Ziya'nın **Mensur Şiir** adlı eseriyle edebiyatımıza ilk defa mensur şiir girer.
- 12-Roman tekniği gelişmiş,romanda gereksiz tasvirler ya da konu dışı gereksiz bilgilerin verilmesinden kaçınılmıştır.
- 13-Roman ve hikayede yazarın kişiliği gizlenmiştir.Olup bitenler kahramanın gözüyle verilir.
- 14-Olaylar İstanbul'dan alınmıştır.
- 15-Olay kişileri çoğu zaman aydın kişilerdir ama bazı küçük hikayelerde halk tabakasından kişilere de yer verilmiştir.
- 16-Batı uygarlığına özellikle Fransa'ya hayranlıkları vardır.
- 17-Fransızca kelimeleri sıklıkla kullanmışlardır.

Servet-i Fünun Sanatçılarının En Belirgin Ortak Özellikleri

- 1-Hüzne ve hüznü manzaralara düşkünlük vardır.
- 2-Hakikatten kaçarak hayale ve tabiata sığınma vardır.
- 3-Sanat sanat içindir görüşünü benimsemeleri
- 4-Günlük hayatın ufak tefek meselelerini konu olarak benimsemeleri

SERVET-İ FÜNUN Döneminin Edebi Türleri ve Özellikleri

Şiir

Bu dönemin şiir anlayışı Tanzimatçılardan bir hayli farklıdır. Özellikle parnasizmin etkisiyle biçim mükemmeliyetçiliğine büyük önem vermişlerdir. Şiiri ideolojik bir anlatım yolu olmaktan çıkarmışlardır. Sone ve Terze-Rima nazım şekillerini kullanmışlardır.

Aruzu şiirin vazgeçilmez bir unsuru olarak görmüşler onu Türkçe'ye Başarıyla uygulamışlardır. Hece ölçüsüyle sadece çocuk şiirleri yazmışlardır.

Göz için kafiye yerine kulak için kafiye benimsenmiş, özellikle serbest müstezatı çok kullanmışlardır. Şiiri düz yazıya yaklaştırmışlar, beyit bütünlüğü yerine konu bütünlüğünü yeğlemişlerdir. Cümleler bir beyitte tamamlanmamış bir sonraki beyite kaymıştır.

*Mensur şiir ilk defa bu dönemde görülür. Şiirin konusunu genişletmişlerdir. Bu dönemin en önemli şairleri Tevfik Fikret ve Cenap Şahabettin'dir.

Roman ve Hikaye

Bu topluluğun en başarılı olduğu alan roman ve hikayedir. Tanzimat romanında batının taklidi yapıldığı için bu dönem romanıyla karşılaştırıldığında sönük kalır.

Realizmden etkilenen Servet-i Fünun yazarları konu hep İstanbul'dan almışlardır. Bunda yazarların yaşadığı çevreyi iyi gözlemlemeleri ve eserlerine yansıtmasının etkisi vardır. Ancak eserde yabancı kelimelerin bolca kullanılması eserlerin geniş halk kitlelerine yayılmasını engellemiştir. Hikaye alanında da yeni ve önemli eserler verilmiş, Anadolu'nun değişik yörelerinin de konu edildiği hikayelerde dil daha sadedir.

Romanlarda teknik gelişmiş, açıklamalar ve gereksiz tasvirler atılmış, olaylar İstanbul'da geçer, kişiler aydın kişilerdir ve yazar kişiliğini gizler.

Hikaye ve romanda iki önemli sanatçı Halit Ziya ve Mehmet Rauf'tur.

Tiyatro

Sanat sanat içindir görüşünü benimsedikleri için halka dönük tiyatroyu ihmal etmişlerdir.

Eleştiri

Servet-i Fünun döneminde gelişmiş bir diğer tür ise eleştiridir. Özellikle Hüseyin Cahit Yalçın siyasi yazılarıyla şimşekleri üzerine çekmiştir. Onun Fransızca'dan çevirmiş olduğu **Edebiyat ve Hukuk** makalesinin çevirisiyle de Servet-i Fünun dergisinin kapanmasına topluluğunda bitmesine neden olmuştur.

Servet-i Fünun Edebiyatının Önemli Sanatçıları

Tevfik FİKRET (1867-1915)

Bu dönemin en güçlü yazarlarından. Parnasizmin etkisindedir. Şiirlerinde biçim kusursuzdur. Ölçü, kafiye ve şekil gibi unsurlarla oluşturulmuş bir musiki sezilir. İşlediği konuyu sözcüklerin sesiyle hissettirir. Aruz ölçüsüne öylesine hakimdir ki konuşur gibi yazdığı şiirlerinde kusursuz bir ölçü vardır. Şiiri düz yazıya yaklaştırmış birkaç dize süren cümlelerden oluşan şiirler yazmıştır.

Servet-i Fünun döneminde yazdığı şiirler kişisel ve sanattır. Daha sonraki dönemlerde yazmış olduğu şiirler ise aşırı toplumcu bir şiir anlayışı vardır.

Edebiyatımıza müstezat şiir şeklini getirmiş soneyi çok iyi kullanarak yaygınlaşmasını sağlamıştır.

Eserleri:

Rubab-ı Şikeste: Bu kitapta bulunan şiirler Servet-i Fünun döneminde sanat için sanat görüşüyle yazdığı şiirler bulunmaktadır. Önceki şiirlerinde Recaizade ve Abdülhak Hamit'in etkileri görülür ancak daha sonraki şiirlerinde kendi üslubunu yakalamıştır.

Haluk'un Defteri: Bu kitapta oğlu Haluk'un kişiliğinde istediği neslin özelliklerini, onlara verdiği öğütleri anlatmıştır. Buradaki şiirler sanat için sanat görüşünden toplum için sanat görüşüne doğru yönelmektedir. Şiirleri sosyal bir endişe ile de yazılmış olsa biçimdeki özeni ve mükemmelliği hiçbir zaman kaybetmemiştir.

Rubabın Cevabı: Bu kitap Tevfik Fikret'in toplumcu ve vatan şiirlerinin olgun ve güçlü örneklerinin olduğu kitaptır. Vatanın kötü yöneticiler elinde çektığı sıkıntıları eleştirel bir üslupla anlattığı ve bu durum karşısında şairin umudunu yitirmediği görülüyor.

Sermin: Hayatının son dönemlerinde çocuklar için yazdığı bir kitaptır ve bu kitap hece ölçüsüyle yazılmıştır.

****Tevfik Fikret hiç roman ve tiyatro yazmamıştır.

İstanbul'u anlattığı **SİS** şiiri İstanbul'u kötileyen karamsar bir şiirdir. Doksan Beşe Doğru ve Tarih-i Kadim önemli şiirlerindedir.

Toplumcu görüşle yazdığı ve memleketin Batı medeniyeti seviyesine gelmesini istediği şiirleri ; **Haluk'un Vedası** (Annesi ölmüş bir kızın anlatır) **Tarih-i Kadim** (M. Akif buna karşılık bir eser yazmıştır) **Sis**, **Haluk'un Amentüsü**

Cenap ŞAHABETTİN (1870-1934)

Asıl mesleği doktorluk olan şair Servet-i Fünun edebiyatında Tevfik Fikret'ten sonra gelen en önemli şairdir. Öğrenim için gönderildiği Fransa'da tıptan çok şiirle ilgilenmiş ve Fransız sembolist yazarlarını tanımıştır.

Şiirde bir ahenk oluşturmak ister ve kelimeleri müzikal değerlerine göre seçer. Dili oldukça ağırdır. Orijinal sıfat taşmamaları kullanır. "Saat-ı Semenfam (yasemin renkli saatler) tamlaması tartışmalara neden olmuş -tur. Genellikle duygu ve hayal yüklü tamlamalar kullanır.

Hem parnasizm hem de sembolizmin etkileri şiirlerinde görülür. Sembolizmin musiki, parnasizmin ise doğa betimlemeleri, sözcüklerle resim yapma sanatı onun şiirlerinde görülür. Elhan-ı Şita adlı kış manzara-sını anlattığı şiirinde sözcükler okuyucuya karın yağışını hissettirir. Sanat için sanat görüşünü benimsemiştir. Ona göre sanat güzellik içindir. Şiirlerinde aşk ve tabiat temalarını işlemiş ve semboller kullanmıştır.

** Şiirde serbest müstezat tarzını ilk ve en iyi kullanan şairdir. Bazen de sone tarzında eski şiiri hiçe sayan batı tarzı kullanımıyla çok eleştiri almıştır. En basit konuları şiirin konusu haline getirmek için servet-i fünun diline yeni sözcükler sokmuş Arapça ve Farsça yeni sözcükler kullanmıştır.

Şiirde güzellikten başka bir şey aramadığını güzel sanatlarda fayda aranmayacağını söyleyen şairin nesir alanında da önemli eserleri vardır. Nesir dili şiir dilinden biraz daha sadedir.

Bir şiirde birden fazla ölçü kullanmasıyla ünlüdür.

****Şiirlerini **Evrak-ı Hayal** adlı bir kitapta toplayacağını söylemesine rağmen sağlığında yapamamıştır. Şiirleri ancak 1984 yayımlanmıştır.

Nesir alanındaki eserleri Hac Yolunda, Avrupa Mektupları, Suriye

Mektupları, Nesir-i Harp, Nesir-i Sulh ve değişik yazılarını topladığı Evrak-ı Eyyam, Beğendiği vecizelerini Tiryaki Sözleri, Yalan (dram) Körebe (komedi)

Halit Ziya UŞAKLIGİL (1867-1945)

Dönemin roman ve hikaye temsilcisidir. Eserleriyle sadece kendi döneminde değil daha sonraki dönemlerde de örnek alınan bir yazardır. Türk romanına tamamen batılı bir çehre kazandırmıştır. Başarılı eserler veren yazar batılı yazarlardan hiç de aşağı değildir. Yazarın dili süslü ve ağırdır. Kendi romanlarını daha sonra kendi sadeleştirmiştir.

Halit Ziya romanlarındaki kahramanları kendi yaşadığı çevreden seçer ve bunları bir gözlem sonucunda oluşturmuştur.

Yazarın hikayelerinin dili romanlarına göre daha sadedir. Romanlarının konusu hep İstanbul'da hikayelerinin konusu ise Anadolu'da geçmektedir.

Romanları: Aşk-ı Memnu, Mai ve Siyah, Kırık Hayatlar, Bir Ölünün Defteri, Ferdi ve Şürekası'dır

Mai ve Siyah' ta Ahmet Cemil adlı kahraman sanat hayalleriyle yaşar fakat içinde bulunduğu çevre ve Babıali'nin kırıcı olayları arasında tüm hayalleri yıkılır. Yazarın romanda Ahmet Cemil'e söylediği sözler aslında Servet-i Fünun edebi anlayışıdır.

Aşk-ı Memnu Sanatçının başyapıtıdır. Romanın konusu ise Boğaziçi yalılarındaki yaşamdan alınmıştır. Eserde alafrağa yaşayışa özenen Bihter Hanım'ın kendinden yaşça büyük Adnan Bey'le evlenmesi, ancak daha sonra Adnan Bey'in yeğeni olan Behlül adlı gençle birbirlerine aşık olmaları anlatılır. Züppe bir genç olan Behlül, Bihter Hanım'ı sonunda kandırır. Ancak Nihal durumu fark eder ve babasına bildirir. Adnan Bey'in durumu öğrendiğini anlayan Bihter Hanım intihar eder. Eser ruh tahlilleri yönüyle oldukça gerçekçidir. Kahramanlar her yönüyle tanıtılmıştır.

Kırık Hayatlar diğerlerine göre sade bir dille yazılmış bir romandır. Romanda aile içi bir dram anlatılmaktadır.

Önemli Hikayeleri: İzmir Hikayeleri, Aşka Dair, Onu Beklerken Kadın Pençesi

Roman ve hikayenin dışında yazar **hatıra** türünde de yazdığı Kırık Yıl, Saray ve Ötesi, Bir Acı Hikaye adlı eserler servet-i fünun dönemi ve Osmanlı'nın son dönemi için önemli bir belgedir.

****Halit Ziya edebiyatımızda ilk MENSUR şiiri yazan kişidir.

Mehmet RAUF (1875-1931)

Servet-i Fünun edebiyatının ikinci büyük romancısıdır. Uzun süre Halit Ziya'nın etkisinde kalmıştır. Dil Halit Ziya'ya göre daha sadedir. Tıpkı Halit Ziya gibi mensur şiirler ruh tahlillerine önem verdiği romanlar yazmıştır. Sosyal konulara fazla değinmez onun roman ve hikayelerinde kendi hayatının aksi vardır.

Yazarın en önemli eseri **Eylül**'dür. Basit bir aşk olayı etrafında dönen eserde aşkın güzelliği dile getirilir. Suat Hanım kocası tarafından çoğu kez yalnız bırakılan kadındır. Suat Hanım ve kocasının arkadaşı olan Necip arasında gizli bir aşk oluşur ve sürer gider. Eserin sonunda Suat'la Necip bir yangın sonucunda yanarak ölürler. Dil örgüsü bakımından zayıf olan eser psikolojik tahlillerdeki derinliğiyle ilk psikolojik roman sayılmaktadır.

Eserleri:

Siyah İnciler: Mensur şiir kitabı

Romanları:

Genç Kız Kalbi, Ferda-yı Garam,
Karanfil ve Yasemin, Salon Köşelerinde,
Son Yıldız, Define,
Kan Damlası

Tiyatro: Cidal, Pençe, Yağmurdan Doluya

Hüseyin Cahit YALÇIN (1874-1957)

Hikaye, roman ve eleştiri yazarı aynı zamanda gazeteci olarak tanınmıştır. Eski edebiyata karşı batı edebiyatını savunmuştur. Eserlerinde iç ve dış gözleme yer vermiştir. Cesur, pervasız ve atak bir eleştiri yolu izlemiş bu yüzden sürgüne gitmek zorunda kalmıştır. 1908'den sonra siyasi yazarlığa geçmiştir. Cumhuriyet devrinde yazmış olduğu siyasi makaleler ile tanınmıştır. Servet-i Fünun dergisi onun Fransızca'dan çevirmiş olduğu Edebiyat ve Hukuk adlı makalesini yayınlamasından sonra kapatılmıştır. Ve bu kapatılma sonucunda bu dönem bitmiştir.

Eserleri

Hayat-ı Muhayyel, Hayal İçinde, Edebi Hatıralar, Talat Paşa

-----Dönemin Bağımsızları-----

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR (1864-1944)

Ahmet Mithat tarzını geliştirmiştir. (Ahmet Mithat tarzı; sanat endişesinden uzak, öğreticiliği esas alan, çok eser vermeyi amaçlayan, kusurlu roman tekniğinin olduğu ve romanda olay akışını kesip ansiklopedik bilgilerin verildiği bir anlayıştır)

Roman tekniği kusurludur, olay akışını kesip ansiklopedik bilgi verir. Natüralisttir, sokağı edebiyata getiren sanatçı olarak bilinir. Eserlerinde İstanbul'u anlatır. Dili oldukça sadedir. Mizah yoluyla sosyal tenkit yapar.

Romanları: Şıpsevdi, Mürebbiye, Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Kesik Baş, Gülyabani, Cadı, İffet, Sevda Peşinde, Evlere Şenlik

Ahmet RASİM (1867-1932)

Ahmet Mithat tarzını sürdürmüştür. Hayatın komik ve ibret verici taraflarını anlatır. Yüz otuzu aşkın eseri vardır. Aynı zamanda bestecidir altmışa yakın bestesi vardır.

Hatıra Türündeki Eserleri: Gecelerim, Falaka, Muharir Şair Edip
İnceleme ve Gözlem Eserleri: Gülüp Ağladıklarım, Muharir Bu Ya, Şehir Mektupları

Romanları: İlk Sevgi, Güzel Eleni, Endişe-i Hayat, İki Günahsız Sevda

Mehmet Akif ERSOY (1873-1936)

İslamcı şair olarak bilinir ve toplum için sanat görüşüyle eserler vermiştir. Şiiri düz yazıya ayaklaştırmıştır. Manzum hikayeleri vardır. Aruz vezninin çok iyi kullanır. Şiirlerinde coşkun bir lirizm vardır. **Safahat** adında yedi kitaptan oluşmuş şiir kitabı ile ünlüdür. Safahat'taki şiirlerden en ünlüleri, Küfe, Mahalle Kahvesi, Seyfi Baba, Meyhane'dir. Ayrıca nesir türünde de eser vermiştir.

FECR-İ ATİ TOPLULUĞU (1909-1912)

Servet-i Fünun dergisi 1901 yılında kapatılınca bu dergi etrafında toplanan Servet-i Fünun edebiyatçıları artık bir daha bir araya gelme imkanına sahip olamamışlardır. Hatta basına uygulanan sansürden dolayı sanatçılar şiirlerini bile rahatça yayımlayamamışlardır. 1908 yılına kadar süren,edebiyatın bu fetret devri bu tarihte meşrutiyetin ilan edilmesiyle sona ermiştir. Edebiyat aşığı gençler tarafından bir toplantı yapılmıştır.

Bu gençler arasında; **Ahmet HAŞİM,Yakup KADRİ, Refik Halit KARAY,Fuat KÖPRÜLÜ,Hamdullah SUPHİ,Ali Canip YÖNTEM,Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU gibi yazarlar vardı.**

Fecr-i Ati gerçekte bir edebi topluluk ya da bir edebi akım değildir.Bu hareket yukarıda adı geçen gençlerin birkaç toplantısıyla sınırlı kalmıştır.Gençlerin yetenekli olması, edebiyat dünyasının bu toplantıdan haberdar olmasını sağlamıştır.

Fecr-i Ati edebiyatımızda beyanname yayımlayan ilk topluluktur.

(Fecr-i Ati Encümen-i Edebisi Beyanname 20/02/1909)Bu beyanname de gençlerin o günün edebiyat dünyasına bakışını,edebi alanda yapmak istediklerini görüyoruz.Bunlara göre kendilerinden öncekiler yeterince Batılı değillerdi.Öncekiler için edebiyat boş vakitlerini değerlendirdikleri güzel bir uğraştır.

Fecr-i Aticilere göre “Sanat şahsi ve muhteremdir (saygıdeğer dir).”Hedeflerinin sanata ve edebiyata hizmet olduğunu açıklamışlardır.

Batıdaki sanat topluluklarıyla ilişki kurmak istemişlerdir.Kendilerine Fransız edebiyatını örnek almışlardır. Fransız sembolistlerden etkilenmişlerdir.Eserlerinde aşk ve tabiat konularını işlemişlerdir.Gerçekten uzak tabiat tasvirleri yapmışlardır.Dil ve üslup bakımından servet- i Fünunculara benzerlik gösterirler. Bu topluluğun dili süslü ve ağırdır.Fecr-i Aticiler kendilerini Servet-i Fünun edebiyatçılarından farklı görseler de onların devamı olmaktan kurtulmuşlardır.

Sanat anlayışında birlik olmadığı için 1912 yılında dağıldılar. İçlerinde akıma en sadık kalan Ahmet Haşim olmuştur.

Fecr-i Aticilerin Yapmak İstedikleri

- 1-Batı'yı günü gününe takip etmek,edebi çalışmalara Batıdaki gelişmeler ışığında yön vermek.
- 2-Genç sanatçıların Batı anlayışıyla yetişmesi
- 3-Zengin bir kütüphane kurmak.Batıdaki bir çok eseri Türkçe'ye kazandırmak için dil komisyonu oluşturmak
- 4-Edebiyat ve fikir konularında konferanslar vererek halkı eğitmek

Yüksek ideallerle bir araya gelen gençler Fecr-i Ati'yi 1909 yılında kurdular.Ancak grup daha ilk ayda 31 Mart olayı yüzünden dağıldı ve bir daha bir araya gelemedi.Grubun dağılmasından sonra Fecr-i Ati anlayışını sürdüren Ahmet Haşim olmuştur. Belki de Ahmet Haşim olmasaydı bu topluluğun adı bile duyulmazdı.Yakup Kadri ve Hamdullah Suphi daha sonra Milli Edebiyata geçmişlerdir.

Fecr-i Ati Edebiyatının Özellikleri

- 1-Edebiyatımızda ilk edebi topluluktur.
 - 2-Edebiyatımızda ilk beyannameyi yayımlayan topluluktur.
 - 3-Servet-i Fünun edebiyatına bir tepki olarak doğmuştur.Ama onun devamı olmaktan kurtulamamışlardır.
 - 4-Sanat şahsi ve muhteremdir görüşünü benimsemişlerdir.Bu nedenle zaten kısa sürede dağılmışlardır.
 - 5-“Edebiyat ciddi ve önemli iştir bunun halka anlatılması lazımdır.” Görüşündedirler.
 - 6-Başlıca konuları tabiat ve aşktır.
 - 7-Tabiat tasvirlerini gerçekten uzak bir şekilde yapmışlardır.(subjektif)
 - 8-Dil bakımından Servet-i Fünun edebiyatının devamıdır.
- Arapça,Farsça kelimelerle dolu konuşma dilinden uzak bir şiir dili meydana getirmişlerdir.

9-Aruz vezni kulanmışlar ve serbest müstezat nazım şeklini benimsemişler ve geliştirmişlerdir.

10-Şiirde sembolistler,romanda ve hikayede maupassant, tiyatrodada Henrich İbsen örnek alınır

FECR-İ ATİ TOPLULUĞU SANATÇILARI

Ahmet HAŞİM (1884-1933)

Fecr-i Ati anlayışını döneminde Milli Edebiyatın çokça revaçta olmasına rağmen değiştirmemiştir.Ne şiir ne de dil anlayışında sapma olmamıştır.Ancak dilde sadeleşme fikrini nesirlerinde kullandığı sade dilde görürüz.Hatta bu dil bazen milli edebiyatın dilinden bile sadedir.

Ahmet Haşim, şiir görüşlerini şöyle açıklar; **Şair ne bir hakikat habercisi ne bir belagatli insan ne de bir kanun koyucusudur.Şairin lisanı nesir gibi anlaşılacak için değil, duyulmak için vücuda getirilmiş,musiki ile söz arasında sözden ziyade musikiye yakın bir dildir.Şiir nesre çevrilemeyen bir nazımdır.Şiir hikaye değil sessiz bir şarkıdır.**

Görüldüğü gibi Haşim,şiirde anlamın değil söyleyişin önemli olduğunu söylemiş ve şiirlerini bir ses güzelliği oluşturmak için yazmıştır

O **“Şiirde anlam aramak kanaryayı eti için kesmeye benzer.”**der . Serbest müstezatı kulanmış,aruzu ahengin kaynağı görmüş ve heceyi hiç kullanmamıştır.

Konu olarak akşam,gurup,şafak,gece,mehtap,yıldızlar,göller orman- lar yer alır.Şiiri sembolist sayılmasa da söyleyiş olarak anlatım olarak onu çağırıştır. En azından Haşim'in şiirinde sembol kullanımı çoktur. Fakat gerçekten kaçış,hayale,akşam vakitlerine ,yalnızlığa ve bezginliğe sığınış onu sembolizme yaklaştırır.Aslında bütün bunların kökeninde onun yüzünü çirkin bulması vardır.Bu nedenle insanlardan kaçır. Yazar çirkin yaratıldığını düşünmektedir.

***O her şeyi **hayal havuzunun sularında** seyretmiş ve onları **renkli bir akış** olarak görmüştür. Ayrıca şiirde musikiye değer vermesi de onu sembolizme yaklaştırır.Kelimelerde musiki araması onu sözcük seçiminde titizliğe götürür.Beğendiği sözcükler genellikle Arapça ve Farsça kelimelerdir onları çekinmeden şiirlerinde kullanır.

Haşim, nesnelere değil nesnelere kendisinde bıraktığı izlenimi anlatması,renklere değer vermesi onu birazda empresyonistliğe götürür.

Dilinin yabancı sözcük ve tamlamalarla yüklü olması onun şiirlerinin günümüzde bile anlaşılmasına neden olmuştur.

Eserleri:

Haşim'in ilk kitabı **Göl Saatleri**'dir.Diğer kitabı ise **Piyale** 'dir.

Nesir alanında Haşim anlaşılacak için yazar.Dili sade,söyleyişi konuşma havasındadır.Edebiyatımızda en güzel seyahatnamelerden birini **Frankfurt Seyahatnamesi**'ni ortaya koyan şairin ayrıca değişik deneme sohbet ve diğer nesirlerini bir araya getirdiği **Gurabahane-i Lakkakan ve Bize Göre** adlı eseri vardır.

***Ahmet Haşim hiç roman yazmamıştır.

Diğer Fecr-i Ati sanatçıları daha sonra Milli Edebiyata katıldıkları için onları Milli Edebiyat sanatçıları arasında göreceğiz.

MİLLİ EDEBİYAT (1911-1923)

----Milli Edebiyat akımı 1911 yılında **Ömer Seyfettin** ve **Ali Canip**'in Selanik'te birlikte çıkardıkları **Genç Kalemler** adlı dergiyle başlar.
-----Ömer Seyfettin'in bu dergide çıkan **Yeni Lisan Makalesi** bu akımın fikir temelini oluşturur.

Buna Göre;

- Milli bir edebiyat için milli bir gereklidir.
- Konuştığımız dil, İstanbul Türkçe'si en tabii dildir.
- Yazı dili konuşma dili ile birleştirilirse edebiyatımız yeniden canlanacaktır. Türkçe karşılığı olan kelimeler atılmalıdır.

-----Türk milliyetçiliğine çok önem verilir. Tarihimize ve milli kaynaklara yönelme görülür.

-----Sade dil, hece ölçüsü ve halk edebiyatından yararlanma görülür.

-----İstanbul dışına çıkılır ve Anadolu'dan konular işlenir, Anadolu eserlerde bolca anlatılır.

-----Bu dönem roman ve hikayesinde ülke sorunları ele alınır.

-----Darübedayi kurulur ve tiyatro gelişir.

-----Yazarların bilinçli olarak Anadolu'ya açıldıklarına örnek olarak Refik Halit KARAY'ın Memleket Hikayeleri ve Ebubekir Hazım TEPEYRAN'ın Küçük Paşa'sı örnek verilebilir.

-----Bu dönemin önemli şair ve yazarları: Ömer Seyfettin, M. Emin Yurdakul, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Halid Fahri Ozansoy, Orhan Seyfi Orhon, Faruk Nafiz Çamlıbel, Yusuf Ziya Ortaç, Kemalettin Kamu vb. şiir alanında; Y. Kadri Karaosmanoğlu, Halide Edip Adivar, Refik Halit Karay, Reşat Nuri Güntekin, Peyami Safa, Ebubekir Hazım Tepeyran nesir alanındaki yazarlardır.

MİLLİ EDEBİYAT YAZAR VE ŞAIRLERİ

Ömer SEYFETTİN

Maupassant tarzı realist hikayeleriyle ünlüdür. Sade bir dille yazar.

Hikayelerde şahısların ruh tahlilleri yerine olaylar arasında bağ kurmaya çalışır.

Konu olarak çocukluk anıları, tarihi olaylar ve Türklere balkanlarda uygulanan zulümler ağır basar.

Hikayeleri beklenmedik bir biçimde biter. Şiirleri de vardır ama tanıtıcı özelliği hikayeciliğidir.

Ünlü Hikaye Kitapları: **Bomba, Beyaz Lale, Gizli Mabet, Yüksek Ökçeler, Yalnız Efe, Efruz Bey** (Batı hayranı birisi), **Harem, Bizim Eshab-ı Kehfimiz, Bahar ve Kelebekler** (Bu hikayede bir genç kızın eskiyi savunan ninesiyile çatışması vardır)

Ünlü Hikayeleri: Başını Vermeyen Şehit, Pembe İncili Kaftan, Kütük, Bomba, Kaşağı, Teke Tek, Falaka, Kızıl Elma Neresi

Ali Canip YÖNTEM (1887-1967)

Genç Kalemler dergisinde yazdığı makalelerle tanınan yazar sade dille hece ölçüsüyle şiirler yazmıştır. Sonraları edebiyat incelemeleriyle uğraşmıştır.

Ziya GÖKALP (1876-1924)

Milli Edebiyatın fikir temellerini kurar. Turancıdır. Edebiyat değil fikir önemli olduğu için halk diliyle yazmıştır. Türkiye'nin ilk **sosyoloğu** dur.

Şiirleri: Kızıl Elma, Altın Işık, Yeni Hayat,

Fikir Eserleri: Türkçülüğün Esasları, Türkleşmek İslamlaşmak Muasırlaşmak, Türk Medeniyeti Tarihi, Türk Töresi, Malta Mektupları

Yakup Kadri KARAOSMANOĞLU (1889-1974)

Fecr-i Ati edebiyatındayken ferdi milli edebiyatta toplumsal konulara yönelmiştir. İlk eserleri mistik daha sonrakiler ise realisttir. Toplum için sanat görüşüyle eserler vermiştir.
****Romanlarında Tanzimat-cumhuriyet arası Türk toplumundaki değişme, halk-aydın çatışmalarını işlemiştir. Eserlerin tekniği sağlamdır, gözlemlerinde, tasvirlerindeki realizmde başarılıdır.

Eserleri

Kıralık Konak: Bu romanda Tanzimat dönemindeki nesil çatışması işlenir. Bu dede Naim Efendi ile torun Seniha'nın çatışmasıdır.

Nur Baba: Bu romanda tekkelerdeki bozuklukları anlatmıştır.

Hüküm Gecesi: Osmanlı devletinin bozulan siyasi yapısı işlenmiştir.

Sodom ve Gomore: İşgal altındaki İstanbul halkının yabancı işgalci güçlere hoş görünme çabalarını işler.

Yaban: Kurtuluş savaşı sırasında Anadolu'nun durumu Ahmet Celal'in ağzından anlatılmıştır. Hatıra defteri şeklinde oluşturulmuştur. Aydınların gözüyle Anadolu anlatılır.

Bir Sürgün, Ankara, Panorama: Bu romanlar önceki sıranın devamıdır. Panorama'da Cumhuriyet kurulduktan sonraki kırk yıl anlatılır.

Hep O Şarkı: Bu romanında önceki romanlarda bulunan tarihi sıra yerine aşk konusunu işlemiştir.

Hikayeleri: Milli Savaş Hikayeleri, Bir Serencam, Rahmet

Diğer eserleri: Okun Ucundan, Erenlerin Bağından (Mensur Şiir) Anamın Kitabı (Çocukluk Hatıraları) Gençlik ve Edebiyat Hatıraları (Hatıra) Zoraki Diplomat (Elçilik Hatıraları)

Refik Halit KARAY (1888-1965)

Fecr-i Ati edebiyatından Milli Edebiyata geçen yazarlardan birisidir

İlk olarak **KİRPİ** ismini verdiği hiciv türündeki yazılarıyla tanınır ve bu yazılarından dolayı Anadolu'nun çeşitli yerlerine sürülür. Bu Anadolu sürgününden **Memleket Hikayeleri** adlı gezi yazısı eseri ortaya çıkar.

Ankara hükümeti aleyhine yazdığı yazılar nedeniyle yurt dışına Hatay'a sürülür. Bu sürgünden de **Gurbet Hikayeleri** çıkar.

Eserlerini konuşma diliyle yazmıştır. Gözlem ve hiciv yeteneği güçlüdür.

Eserleri

İstanbul'un İç Yüzü: Başarısız bir romandır

Sürgün: Hatay'da yazar ve sürgün edilen siyasilere ve Osmanlı sultanlarının yurt dışındaki maceraları anlatılır.

Çete: Hatay'ın ülke topraklarına katılması konusunu işler.

Yezidin Kızı: Bu eserde tabiat ve karakter tasvirleri önemlidir.

Anahtar: Kıskançlık üzerine yazılmış bir romandır.

Diğer romanları: Bugünün Saraylısı, Kadınlar Tekkesi, Dört Yapraklı Gonca, Sonuncu Kadeh

Diğer Eserleri: Kirpinin Dedikleri, Deli, Sakın Aldanma İnanma Kanma, Kanije Müdafaası (Tiryaki Hasan Paşa'nın başarıları anlatılır) tiyatro türündedir.

Mehmet Emin YURDAKUL

Kuru, yavan, tek düze ve sanatsız bir şiiri vardır. Onun için önemli olan sanat değil öğreticiliktir. Sanat fikirleri anlatmak için sadece bir araçtır.

Türkçülük fikrini ilk ve yılmaz bir savunucusudur. Genç Kalemler den daha önceleri de sade dille eserler vermiştir.

Şiirleri:

Türk Sazı, Turana Doğru, Ordunun Destanı, Ey Türk Uyan Tan Sesleri

Reşat Nuri GÜNTEKİN (1889-1956)

Eserlerinde Anadolu ve Anadolu insanını işlemiştir. Dil sade ve yapmacıksız günlük konuşma dilidir. Baba mesleği askerlik kendi mesleği müfettişlik olduğu için Anadolu'yu iyi tanımıştır. Bundan Anadolu Notları adında gezi yazısı çıkar. Eserlerinde genellikle kahraman olarak öğretmenleri seçer.

Eserleri

Çalkuşu: Feride adındaki genç öğretmenin Anadolu'daki sıkıntıları anlatılır.

Yeşil Gece: Eski eğitim sistemi ve dini kötüyü kullananlar eleştirilir.

Miskinler Tekkesi: Dilenciler konu alınmıştır.

Acımak: Bu roman geriye dönüş tekniği ile yazılmıştır. Zehra babasının ölümünden sonra onun not defterini bulur ve okur.

Diğer Romanları: Dudaktan Kalbe, Kızılıcak Daları, Damga, Akşam Güneşi, Eski Hastalık, Bir Kadın Düşmanı, Değirmen, Kavak Yelleri, vb.

Hikayeleri; Tanrı Misafiri, Sönmüş Yıldızlar, Eski Ahbap, Boyunduruk

Tiyatro Eserleri: Balıkesir Muhasebecisi, Eski Borç, Hançer.

Gezi: Anadolu Notları

Halide Edip ADIVAR (1884-1964)

Eserlerinde idealize edilmiş kadın kahramanlar çoktur. Konu olarak kurtuluş savaşı, çocukluk anıları ve aşk önemlidir. Eserleri gittikçe olgunlaşır. Dil yapısı oldukça bozuktur. İlk önce İngiliz mandacılığını savunur daha sonra milliyetçiliğe geçer. Eserlerini Türkçe yazarken zorlanmıştır.

Sinekli Bakkal: Romanında karagöz oynatan kız Tevfik'in kızı Rabia, Müslüman olan İtalyan Peğrini'yle evlenir. Bu roman İngilizce yazılmış olup sonradan Türkçe'ye çevrilmiştir. (Rabia doğuyu temsil eden bir kızdır)

Handan: Bu roman mektup türünde yazılmıştır. Yanlış Batılılaşmayı anlatır. Psikolojik romandır.

Vurun Kahbeye: Anadolu'daki vatansever bir genç öğretmen kıza dini kötüyü kullanan vatan hainlerince iftira atılması ve bu öğretmenin linç edilmesi anlatılır.

Diğer Romanları:

Seviye Talip, Yeni Turan, Kalp Ağrısı, Heyula, Zeyno'nun Oğlu, Döner Ayna
Akile Hanım Sokağı, Sonsuz Panayır, Yol Palas Cinayeti

Hikayeleri

Harap Mabetler, Dağa Çıkan Kurt, Kubbede Kalan Hoş Seda

Hatıra Eserleri

Mor Salkımlı Ev (Çocukluk Hatıraları) Türk'ün Ateşle İmtihanı (Kurtuluş Savaşı Hatıraları)

*******Tiyatro: Kenan Çobanları*******

Ahmet Hikmet MÜFTÜOĞLU

İlk önce Servet-i Fünun yolunda ağır bir dili vardı. Sonradan çok sade eserler vermiştir. Hayatının ikinci döneminde Türk tarih ve medeniyeti, Türk ruhu üzerine eserler vermiştir.

Gönül Hanım: Bu romanında Göktürk yazıtlarının incelemeye giden kişiler, in başından geçen olaylar anlatılmaktadır.

Haristan ve Gülistan: Batı tarzında ilk masal sayılabilecek eserdir.

Çağlayanlar: Milli kültürle yoğrulmuş hikayeleri içerir.

Hamdullah Suphi TANRIÖVER

Milliyetçi bir yazardır. Kuvvetli bir hatiptir. Hitabetlerini **Dağ Yolu** adlı kitabında derlemiştir. Düz yazılarını Güne Bakan adlı kitabında derlemiştir. Milliyetçiliğin yayılmasında büyük emeği geçmiştir. İstiklal Marşımızı mecliste okuyan kişidir.

Yahya Kemal BEYATLI (1884-1958) (BAĞIMSIZ)

Milli edebiyat akımına göre eser vermemiştir. Türk edebiyatında parnasizmin en önemli temsilcisidir. İstanbul sevgisi eserlerinde önemli bir yer tutar. İstanbul hayranlığı ve şarkı yazması bakımından Nedim'le benzerlik gösterir. Şekil güzelliğine, ahenge ve kafiye büyük önem vermiştir. Aruzu Türk aruzu haline getiren şairlerdendir. **OK** şiiri dışındaki bütün şiirlerini aruz ölçüsüyle yazmıştır. Türkçe'yi kullanmada başarılı olup Osmanlı devrine hayrandır. Yaşadığında hiçbir kitabı yayımlanmamıştır. Şiirde olduğu gibi düz yazıda da başarılıdır.

Eğil Dağlar: Kurtuluş Savaşı sırasındaki izlenimlerini anlatır. Aziz İstanbul, Edebiyata Dair diğer nesir türü eserlerindedir.

Şiir Kitapları

Kendi Gökkubbemiz, Eski Şiirin Rüzgarıyla, Rubailer, Hayamın Rubailerini Türkçe Söylemiş, Bitmemiş Şiirler.

****Nedimden sonra en güzel şarkı yazarıdır.

-----BEŞ HECECİLER-----

(1915-1921)

Milli edebiyatı sadece sade dil ve hece veznine indirgemişler, toplum yararına yazmayı bir tarafa bırakmışlardır. Anadolu'ya ve Türk milleti- tîne saygı duymalarına rağmen kişisel konularda yazmışlar ve memleket konularına fazla eğilmemişlerdir. Anadolu'nun daha çok tabiat güzelliklerini anlatmışlardır.

Bu topluluğun sanatçıları şunlardır.(FEHOY)

Faruk Nafiz ÇAMLIBEL
Enis Behiç KORYÜREK
Halit Fahri OZANSOY
Orhan Seyfi ORHON
Yusuf Ziya ORTAÇ

Özellikleri

- 1-Ferdi duyarlılıkları,eski korsan hikayelerini,yurt köşelerini ve Anadolu gerçeklerini şiire aktarmışlardır.
- 2-Yerli milli bir sanat ve tarih motifleri yaşanan hayat dilimleriyle örümlü bir memleket edebiyatı meydana getirmeyi amaçladılar.
- 3-Hece ile serbest müstezatlar denemişlerdir.
- 4-Mısra kümelenirmede dörtlü esasına bağlı kalmayıp yeni yeni biçimler aramışlardır.
- 5-Bir olay ya da hikaye anlatmak için beyit beyit uzun şiirler yazdılar.
- 6-Nesir cümlesini şiire aktarmışlardır.
- 7-Toplumsal konuyla uğraşmamış kişisel konularda şiirler yazmışlardır.
- 8-Memleket konularıyla fazla ilgilenmemişlerdir.

Enis Behiç KORYÜREK

(Spritüalizm-Ruhçuluk)

Önce şiirlerini aruzla yazan şair daha sonra hece ölçüsü ile yazmaya başlamıştır.Milli heyecanla yoğrulmuş kahramanlık şiirlerinde daha başarılıdır.**GEMİCİLER** büyük beğeni toplamıştır.

Şiir Kitapları:Miras,Varidat-1 Süleyman,Güneşin Ölümü
Faruk Nafiz ÇAMLIBEL(1898-1973)

Hececilerin en ünlü şairidir.Önce aruz ölçüsüyle aşk şiirleri yazmış daha sonra memleket edebiyatına yönelmiştir. Daha çok kişisel konularda yazmış,Anadolu sevgisini anlatmıştır.Hececilerden olmasına rağmen hayatı boyunca aruzdan vazgeçmemiştir.

Şiir Kitapları:Han Duvarları,Şarkın Sultanları,Dinle Neyden,Gönül den Gönüle,Çoban Çeşmesi,Bir Ömür Böyle Geçti,Suda Halkalar,Elimle Seçtiklerim,Akarsu,Boğaziçi Şarkısı,Tatlı Sert(Mizah)Heyecan Ve Sükun(Seçme Şiirler)Zindan Duvarları(Yassıada şiirleri)

Roman:Yıldız Yağmuru,Ayşe'nin Doktoru

Tiyatro:Canavar,Kahraman,Özyurt,Yayla Kartalı,Dev Aynası,İlk Göz ağrısı

**** Hece ölçüsüyle en güzel şiirler yazarlardan birisidir.

Halit Fahri OZANSOY

Aruza Veda adlı şiiriyle hece ölçüsüne geçiş yapmıştır.Şiirlerinde hüznün hakimidir.Genellikle ölüm ve aşk temalarını işler.

Şiir kitaplarının en önemlisi Cenk Duyguları ve Hep Onun İçin'dir. Sulara Giden Köprü ve Aşıklar Yolunun Yolcuları adlı iki romanı vardır.

Tiyatroları: Baykuş,Hayalet,Bir Dolaptır Dönüyor,İlk Şair'dir.

Hatıra: Edebiyatçılar Geçiyor, Darülbedayi Devrinin ilk Günleri, Eski İstanbul Ramazanları

Orhan Seyfi ORHON

İlk şiirlerinde aruzu kullanmış daha sonra hece ölçüsüne geçmiştir. Ama aruzu tamamen bırakmamıştır. Hayatı boyunca hece ölçüsüyle aruzu kaynaştırmaya çalışmıştır.Şiirlerinde konuşma dilini başarıyla kullanmış- tır.Peri Kızı ile Çoban Hikayesi ile manzum hikayenin ilk örneğini vermiştir.

Akbaba,Çınaraltı,Papağan,Aydabir dergilerini çıkarmıştır.Bu dergi- lerde yazmış olduğu hiciv ve fıkraları ünlüdür.

Siirleri

Fırtına ve Kar(aruz)Gönülden Sesler,O Beyaz Bir Kuştı,Kervan(hece) Peri Kızı ile Çoban(eski Türk tarihi ile ilgili)

Çocuk Adam(roman)
Kulaktan Kulağa(fıkralarını topladığı eser)

Yusuf Ziya ORTAÇ

Fıkralarında mizahi bir şekilde sosyal tenkit yapar.Faruk Nafiz'in etkisindedir. Mizahi şiirlerini **Akbaba** ve **Her ay** adlı dergilerde yayınlamıştır.

Siirleri :

Akından Akına,Cenk Ufukları,Aşıklar Yolu,Yanardağ,Kuş Cıvıltıları (çocuk şiirleri)

Tiyatro:

Binnaz: Hece ölçüsüyle yazılmış ilk manzum tiyatrodur(1919)Name, Nikahta Keramet

Fıkraları:

Beşik,Ocak,Sarı Çizmeli Mehmet Ağa

Gezi,Biyografi,Hatıra:

Gözcücuyla Avrupa,Portreler,Bizim Yokuş,İsmet İnönü

Cumhuriyet Devri Türk Edebiyatı

Cumhuriyet dönemi Türk edebiyatı, Divan edebiyatının terk edilmesinden sonra teşekkül eden Tanzimat, Servet-i Fünun, Fecr-i Ati ve Millî Edebiyat adlarıyla anılan edebiyat tarzları vasıtasıyla oluşturulan zemin üzerine kurulmuştur.

Cumhuriyet devri edebiyatının ilk dönem eserleri değişen siyasî, sosyal ve kültürel çerçevenin etkilerini taşır.

Dildeki sadeleşme hareketi artık yerleşmiştir. Aruz bırakılarak hece kullanılmıştır.

Şiirde ve düz yazıda toplumun her kesiminden gelen sanatçılar sayesinde konular oldukça genişletilmiştir. Buna bağlı olarak mekânlar da çeşitlilik kazanmıştır.

Anadolu'ya daha çok yer verilmiştir. Roman ve hikâyelerde toplum sorunları, gözleme dayanan bir gerçeklikle anlatılmıştır.

Kurtuluş Savaşı ve bu dönemdeki toplum hayatı da konu edilmiştir.

Tiyatro eserlerinde de millî konular işlenmiştir

-Cumhuriyetin ilanıyla birlikte yeni bir kültür oluşturma çabası ortaya çıkmıştır. Bu kültürü oluşturma görevi de aydınlara verilmiştir. Bu nedenle bu fikirlerin edebiyata yansması normaldir.

-Bu dönemin yazarları yeni kurulan devletin görüşlerini halka aktarmayı vazife edinmişlerdir.

-Millî edebiyatın sade dil görüşü TDK (Türk Dil Kurumu) ile resmi –leşmiştir.

-TDK'nın başını çektiği öztürkçecilik hareketi, dilde, sağlıklı olmayan bir "arı dil" anlayışıyla yabancı kelimeleri atıp yerine Türkçe kelimeler uydurma çabasıdır.

-Anadolu neredeyse kutsal bir toprak olarak algılanıyordu.

-Bu dönemde Atatürk, Kurtuluş Savaşı, Çanakkale Savaşı destanlaştırılmıştır.

-Milliyetçilik gelişmiştir.

-Bu dönemin dil anlayışı millî edebiyatın dil anlayışıdır.

Ahmet Hamdi Tanpınar (1901-1962)

Yahya Kemal'in talebesidir. Eserlerinde genellikle zaman, çevre, tarih, psikolojik tahliller, rüyalar ve medeniyet problemleri gibi konuları işler. Doğu-Batı kültürünü savunur, sentezcidir.

Şiirlerinde simbolistlerin etkisi vardır. Sade bir dille yazdığı şiirlerde hece ölçüsünü kullanmıştır. Şuuraltı da önemlidir. Psikolojik yön de önemlidir. Dili başarıyla kullanan yazar sanatlı bir kullanımı benimsemiştir. Eserlerinde rüya kavramı çok önemlidir.

Hikâye, roman, deneme, makale, edebiyat tarihi ve şiir türlerinde eserler vermiştir. Ama en önemli özelliği şairliğidir... Hikâye ve romanlarında dönemin toplum hayatını ve çelişkilerini ortaya koymuştur.

En önemli eseri Bursa'da Zaman'dır.

Huzur: Bu romanda roman kahramanı Mümtaz'ın medeniyet buhranı anlatılır. Roman rüyalar üzerine gelişir. (İhsan ve Nuran)

Saatleri Ayarlama Enstitüsü: Bu romanda medeniyet değişmesi üzerinde durulur. Konu abes denilebilecek kadar gülünç bir konudur.

Şiirleri: **Bütün Şiirleri**

Deneme: **Beş Şehir.**

Roman: **Huzur, Mahur Beste, Saatleri Ayarlama Enstitüsü,**

Sahnenin Dışındakiler, Aynadaki Kadın, Karşı Karşıya

Hikâye: **Yaz Yağmuru, Abdullah Efendi'nin Rüyaları (surrealist)**

Edebiyat: **19. Asır Türk Edebiyatı Tarihi.**

Makale: **Edebiyat Üzerine Makaleler**

Nesir: **Antalyalı Genç Kıza Mektup**

Ahmet Kutsi TECER

Faruk Nafiz'in yolundan giderek sade bir dille memleket hikayeleri yazmıştır. Hem halk şiiri tarzında şiirler yazmış aynı zamanda da desteklemiştir. **Aşık Veysel ŞATIROĞLU**'nu gün yüzüne çıkaran kendisidir. Şiirlerini Şiirler adlı kitapta toplamıştır.

Halk kültürüne önem vermiş şekil bakımından beş hececiler benzer.

Tiyatroları: Koçyiğit Köroğlu, Köşebaşı, Pazar Günü, Satılık Ev, Köylü Temsilleri

Ahmet Muhip DIRANAS (SEMBOLİST)

Fransız simbolist şair Budalaira'den etkilenmiştir. Eserlerinde uzun cümleler kurarak şekil güzelliğine önem vermiş, sembolere ve masal ögesine bağlı kalmıştır. Sembolizmin özellikleri onun eserlerinde belirgin olarak gözüktür. Hece ve kafiyeye sıkı sıkıya bağlıdır. Şiirlerinde aşk, tabiat, mutluluk, yaşama sevinci gibi temalara yer verir.

Fahriye Abla adlı şiiri ünlüdür. Şiirlerini **Şiirler** adı altında toplamıştır.

Tiyatro Eserleri: Gölgeler, O Böyle İstemezdi, Çıkmaz, Ağrı Dağı ve Ovidio

Cahit Sıtkı TARANCI

Şiiri kendisi için yazdı ve kendi duygularını anlattı. Sade özentisiz yazmayı amaç edindi. Şiirlerinde ölüm korkusu ve yaşama sevinci iç içedir. Şair ölümden çok korkmaktadır. Hece ölçüsü ve kafiyeye önem vermekle birlikte serbest şiirleri de vardır. Hikâyede yazan şair şiirde tanınmıştır. Çirkin yaratıldığından şikâyetçidir. En önemli şiiri **Otuz Beş Yaş** şiiridir.

Şiir Kitapları: Ömrümde Sükut, Otuz Beş Yaş, Düşten Güzeli, Sonrası

*****Ziya'ya Mektuplar adlı eserinde en sevdiği arkadaşı Ziya Osman Saba 'ya yazdığı şiirler vardır.

Abdülhak Şinasi HİSAR

Eserlerinin genel konusu anıdır, Sanatlı uzun cümleleri vardır. Eserlerinde mekan olarak İstanbul'u seçmiştir, eski İstanbul köşkleri, sazandeleri, Yalılar, paşaları, beyleri, geceleri eğlenceleri ve mehtaplı geceleri Boğaziçi gezintileri vb. Mensur şiir alanında önemli isimlerden birisidir.

Yazar günlük hayatında çok titiz olduğu için mikrop kapma korkusuyla yaşamış, çiğ olduğu için meyveleri bile yememiş ve başkasının yatağında hiçbir zaman yatmamıştır. Bu titizlik edebiyatına da yansımış bu nedenle üslupçudur.

Romanları: Fehim Bey ve Biz, Çamlıca'daki Eniştemiz (Deli Enişte lakaplı Hacı Vamık Bey'in hayatı anlatılmıştır.) Ali Nizami Bey'in Alafrangalılığı ve Şeyhliği

Hatıra Deneme: Boğaziçi Mektupları, Boğaziçi Yalıları, Geçmiş Zaman Köşkleri

İnceleme: Yahya Kemal'e Veda, Ahmet Haşim'in Şiiri ve Hayatı, İstanbul ve Pier Loti

Antoloji: Aşk İmiş Her Ne Var ise Alemde, Geçmiş Zaman Fıkraları

Cevat Şakir KABAAĞAÇLI Halikarnas Balıkcısı

Bir çevirisi nedeniyle üç yıllığına Bodrum kalebentliğine gönderilir. Buraya yerleşir. Eserlerindeki konular, denizler, balıkçılar, süngerciler vb. Anadolu'nun bugünkü kültürünü eski Antik Yunan kültürüne bağlar. Roman ve hikayelerinde teknik zayıftır.

Romanları: Aganta Burina Burinata, Ötelerin Çocuğu, Uluç Reis, Tur- gut Reis, Deniz Gurbetçileri,

Hikayeleri: Merhaba Akdeniz, Ege Kıyılarından, Ege'nin Dibi, Ege- den, Yaşasın Deniz, Gençlik Der Dizlerinde, Gülen Ada

Siyah Sürgün adlı eserinde hatıralarını anlatır.

Anadolu Efsaneleri ve Anadolu Tanrıları adlı eserleri mitoloji ile ilgilidir.

*****Yunan mitolojisine hayran bir yazardır.

Sait Faik ABASIYANIK (1906-1954)

Edebiyata şiirle başlayan yazar daha sonra hikayeye yönelmiştir. Eserlerini oldukça sade bir dille yazmıştır. Hikayelerinde işçileri, çocukları, aylak insanları özetle “küçük insanı anlatır. Bu hikayelerde deniz, adalar, İstanbul ,şahiller vazgeçilmez unsurlardır. **Çehov(durum) tarzı** hikayenin en önemli temsilcisidir. Hikayelerine en küçük bir olay bile konu olabilir. **Dülger Bahşının Ölümü**'nde olduğu gibi. Gözlemci ve gerçekçi bir yazardır. Günlük hayatında olduğu gibi sanatında da kurallara bağlılıktan hoşlanmaz.

Hikayeleri:

Semaver, Sarnıç, Şahmerdan, Lüzumsuz Adam, Mahalle Kahvesi, Havada Bulut, Kumpanya, Havuz Başı, Son Kuşlar, Alemdağ'da Var Bir Yılan, Balıkçının Ölümü, Az Şekerli, Tüneldeki Çocuk, Mahkeme Kapısı

******Medar-ı Maişet Motoru** adlı romanı **Birtakım İnsanlar** adıyla 1952 yılında tekrar basılmıştır. Bir diğer romanı ise Kayıp Aramıyor'dur
Yazarın ayrıca şiirleri de vardır.

Necati CUMALI

Sanat hayatına konuşma diliyle yazdığı şiirlerle başlamıştır. Son yıllarında yöneldiği roman, hikaye ve oyun türlerinde sosyal temaları ve Batı Anadolu köylü ve kasabalısının hayat mücadelesi sınırları.

Romanları: Tütün Zamanı, Yağmur ve Topraklar, Acı Tütün Aşk da Gezer

Hikayeleri: Susuz Yaz, Yakup'un Koyunları, Kente İnen Kaplanlar

Boş Beşik ve Derya Güllü adında iki tiyatro eseri vardır.

Behçet NECATİGİL

Şiirlerinde aile hayatı, geçim sıkıntısı, ölüm, aşk, çocuk temalarını işlemiş olan yazar eserlerindeki dil yapısı devamlı olarak olgunlaşmaya doğru gider. İlk şiirleri garipçilerin dil özelliklerini andırır Bu şiirlerdeki anlaşılır dil daha sonraki dönemlerde anlaşılmasız felsefi bir dile bırakmıştır

Şiirleri:

Kapalı Çarşı, Çevre, Evler, Eski Toprak, Arada, Yaz Dönemi İki Başına Yürümek, Divançe

Radio Oyunları

Yıldızlara Bakmak, Gece Aşevi, Üç Turunçlar, Pencere,

Ayrıca yazarın “Edebiyatımızda İsimler Sözlüğü ve Edebiyatımızda Eserler Sözlüğü**” olmak üzere iki önemli eseri vardır.

Kemal TAHİR

Roman ve hikayeleri ile tanınır. Romanlarının konularını Anadolu şehirlerindeki hayattan, cezaevi anlarından, Kurtuluş Savaşı'ndan eşkiya menkıbelerinden almıştır.

Romanları

Yorgun Savaşçı, Devlet Ana, Kurt Kanunu

Cahit KÜLEBİ

Anadolu'ya iyimser bir bakış açısıyla yaşlanmış ve Anadolu halkının dertlerini, sevgilerini anlatmıştır. Kafiyeye düşkündür ama serbest türde şiirleri de vardır. Onun şiir anlayışının temelimi halk şiiri ve halk kültürü alır.

Şiir Kitapları:

Adamın Biri, Rüzgar, Atatürk Kurtuluş Savaşı'nda, Yeşeren Otlar, Yangın

Şiir Her Zaman adında bir teorisi kitabı vardır. Sevda Dolu Yolculuk eseri de anı türündedir.

Necip Fazıl KISAKÜREK

Hayatının birinci döneminde bohem hayatı, ikinci dönemde ise işlami hayat etkilidir. İslamcı şair olarak tanınır. Genellikle soyut konularda yazdığı şiirlerinde heceyi kullanmıştır. Bütün şiirlerinde beyit ve dörtlük esasına bağlı kalmış ve serbest vezinde şiirler yazmamıştır. Eserlerinde insanın madde-ruh problemlerini, insanın iç sıkıntılarını işlemiştir.

Şiirleri

Çile, Örümcek Ağı, Kaldırımlar, Ben ve Ötesi, Sonsuzluk Kervanı

Tiyatroları:

Bir Adam Yaratmak (Edebiyatımızın ilk seneryo denemesidir) Reis Bey , Tohum , Ahşap Konak

Anı:

O ve Ben, Hac, Babıali, Yılanlı Kuyudan

Diğer Eserleri

Ulu Hakan II. Abdülhamit Han, Yeniçeri, Sahte Kahramanlar, Son Devrin Din Mazlumları

Nurullah ATAÇ

Deneme türünün Türk edebiyatındaki en önemli şahsiyetidir. Türkçe'yi sadeleştirme çalışmalarının ateşli savunucusudur. Dilimizde Arapça ve Farsça kelimelerin bir an önce atılmasını ister. Eserlerinde “ve” bağlacını Arapça'dan geçti diye hiç kullanmaz onun yerine “ile” bağlacını kullanır. Akıcı ve sade bir anlatımı vardır.

Eserleri

Günlerin Getirdiği, Karalama Defteri, Sözden Söze, Ararken, Söz Arasında Okuruma Mektuplar, Diyelim Günce (günlükler)

YEDİ MEŞALECİLER

1928 Yılında Yedi Meşale dergisinin çıkmasıyla bu akım başlamıştır. Toplam sekiz sayısı çıkmış olan dergi Yedi Meşaleciler adını vermiştir. Bu sanatçıların asıl amacı o yıllardaki toplumcu , memleketçi edebiyata karşı sanatın ölmediğini ispatlamaktır. Esas fikirleri **canlılık, samimiyet ve daima yeniliktir**. Batı edebiyatını takip etmek istemelerine rağmen başarılı olamamışlardır. Beş Hececilerden farklı bir özellik gösterememişlerdir.

TEMSİLCİLERİ

Ziya Osman SABA
Kenan Hulisi KORAY
Sabri Esat SİYAVUŞGİL
Vasfi Mahir KOCATÜRK
Cevdet Kudret SOLOK
Yaşar Nabi NAYIR
Ziya Osman SABA

BATI EDEBİYATINDA EDEBİ AKIMLAR

Bu bölümde Rönesans'tan sonra Batı edebiyatların- da ortaya çıkan edebî akımlar ve bu akımların temsil- cileri üzerinde Durulacaktır.

Rönesans'tan (yeniden doğuş) Montaigne, Cervantes ve Shakespeare çok etkilendiler.

Avrupa klâsik edebiyatı Rönesans'la başlamıştır.

Rönesans'la birlikte ortaya çıkan hümanizm, eski Yunan sanatına ve edebiyatına yöneldi.

Hümanistler, insan sevgisini ve değişmeyen temel insanı ele aldılar. İtalyan Dante, hümanizmin temsilcisi sayılır.

KLÂSİSİZM

17. yy.da Fransa'da ortaya çıkmıştır.“1660 ekolü” diye de bilinir.

“Klâsizm”, kuralcı sanat yolu demektir.Eski klâsik edebiyatların yeniden işlenmesi ve yorumlanması sonucu 17. yüzyılın ortaları ve 18. yüzyılın sonunda bu akım görüldü.

-Tiyatro ve şiirde başarılı olmuştur.

-Sanatçılar, **Eski Yunan ve Lâtin** edebiyatlarını kendilerine örnek olarak seçmişlerdir. Klâsik edebiyat, Yunan ve Lâtin edebiyatlarına bağlıdır. İşlenen konular da bu çevredendir.

-Gerçek, sadece **akıl** yoluyla bulunur. Duygular aldatıcı ve gelip geçicidir, akıl ise daimi ve en değerli şeydir. Bundan dolayı edebiyatta da akıl ve sağduyu ön plânda olmalıdır. Bir edebî eserin değeri ve güzelliği akla ve sağ duyuya uygun olmasından kaynaklanır.

-Diğer önemli kavram **tabiattır**. Sanatçı tabiatı taklit etmeye çalışmalıdır. Tabiat gerçektir; gerçekten daha güzel bir şey olamaz.

Ama klâsizmde dış dünya ve tabiatla değil, insanın tabiatı ve iç âlemi ile ilgilenilmiştir. Bütün insanlarda ortak olan, değişmez davranışlar ele alınmıştır. bütün insanlarda ortak olan davranışlar gerçektir. Bu sebeple eserlerde **değişmez tipler** ortaya konmuştur. ---Ama bu tiplere toplumda rastlama ihtimali yoktur.Klâsizmde **taklit** önemlidir.

-Bu edebiyattaki eserlerde özellikle insan ön plândadır. İnsan dışındaki varlıklar, giyim kuşam, dekor, dünya ikinci plândadır.

-Kahramanlar toplumun üst tabakasından, aristokrat kesimden seçilmiştir.

-Kusurlu, sakat kişilere rastlanmaz. Seçkin ve olgun insanların ruh hâlleri incelenir. Tiyatroda da yüksek zümre hayatı ve mitoloji konu edilmiştir.

-Sanat eserinde ahlâka uygunluk önemli bir kıstastır.

-Seçkin bir üslûp, eserlerin biçimce kusursuzluğu dikkat edilen hususlardandır. --Üslûp kaygısı ve biçim ön plânda olduğu için "sanat için sanat" ilkesi benimsenmiştir. Dil ince ve süzme bir dildir; bayağılıktan, kaba sayılabilecek sözlerden uzaktır. Aydınların kullandığı dil esas alınmıştır.

-Konunun gerçeğe uygun olmasına dikkat etmişlerdir.

-Konu değil, konunun işleniş biçimi önemli olduğu için aynı konu, başka yazarlar tarafından tekrar işlenmiştir.

-Bu dönemde didaktik şiir gelişmiş, lirik şiir duraklama dönemine girmiştir.

-Yazarlar eserlerinde kişiliklerini gizlemişler, duygu ve düşüncelerini açığa vurmamışlardır.

Tiyatroda **üç birlik kuralına** (olayda, mekânda, zamanda birlik) uyulmuştur.

Önemli temsilcileri

Trajedide: J. Racine, P. Corneille

Komedide: Moliere

Fablda: La Fontaine

Eleştiride: Boileau

Romanda: Fenolen

Denemede: Le Bruyere

Türk edebiyatında

Konuların eski Yunan ve Lâtin kaynaklı olmasından dolayı klâsizm pek ilgi görmemiştir. Akla değer verdiği için Şinasi ve Moliere'den yaptığı adaptasyonlarla Ahmet Vefik Paşa klâsizmde etkilenen sanatçılardır.

ROMANTİZM

Klâsizmde tepki olarak,

19. yüzyılın birinci yarısında (1830'lu yıllar)

İngiltere'de ortaya çıkmış ve bütün Avrupa'da, özellikle Fransa, İngiltere ve Almanya'da çok gelişmiştir.

Klâsik akımın bütün kural ve şekilleri kırılmıştır.

Klâsizmde aksine duygulara, hayallere, içgüdülere ve tutkulara aşırı derecede yer verilmiştir.

Dilde ve ifadede serbest davranılmış, sanatlı ve süslü bir dil kullanılmıştır. Dil de konuda olduğu gibi tezada yer verilmiştir.

Konular eski Yunan ve Lâtin kaynaklarından alınmak yerine, millî tarihten ve günlük hayattan alınmıştır. Yunan mitolojisi yerine Hıristiyanlık ve millî efsaneler işlenmiştir.

Klâsizmde ihmal ettiği din duygusuna önem verilmiştir.

Klâsizmde tersine Romantizmde tabiat önem kazanmış, büyük bir sevgiyle uzun uzun tabiat tasvirleri yapılmıştır.

İnsanlar çevreleri içinde işlenmiştir. Ancak tabiat, sadece bir fon olarak kullanılmıştır.

Yazarlar, eserlerinde kişiliklerini gizlememiş; kendi duygularını, sevinçlerini, üzüntülerini, öfkelerini, izlenimlerini anlatmış, öğüt verip okuyucuyu duygulandırmışlardır.

Fransız İhtilâli sırasında dökülen kanlar romantiklerde derin bir melânkoliye sebep olmuştur. Bu yüzden yaşamayı acı çekmek saymışlar, acındırmaya önem vermişlerdir. Veremi, intiharı, genç yaşta ölmeyi moda hâline getirmişlerdir.

Tezat önemlidir; tabiatla ve hayatta zıt olan her şey sanata sokulmuştur. İdeal insanlar kullanıldığı gibi, iyi-kötü, güzel-çirkin, yanlış-doğru çatıştırılmış, kahramanlar ya iyi ya da kötüyü temsil etmişlerdir. Soyut tipler yerine, somut, yaşayan tipler seçilmiştir.

Üç birlik kuralı kırılmış ve bu da tiyatrodram türünü geliştirmiştir.

Bu akımda özellikle şiir (lirik şiir), tiyatro, deneme, gezi ve roman türleri çok gelişmiştir.

Başlıca temsilcileri

Fransa'da: Chateaubriand, J. J. Rousseau, Victor Hugo (akımın öncüsü; şiir, roman ve drama), A. Dumas, A. de Musset, A. de Vigny;

Almanya'da: Goethe, Schiller;

İngiltere'de: Lord Byron, Shelley; (Shakespeare romantizmin kaynağı sayılır)

Türk edebiyatında;

Bu akımda geniş hayallere, millî ruha ve tabiatla verilen önem sebebiyle Namık Kemal, Abdülhak Hamit Tarhan, Ahmet Mithat (bir ölçüde), Recaizade Mahmut Ekrem, Tevfik Fikret (ilk dönem şiirleri ile) bu akımı benimsemiş veya eserlerinde yansıtmışlardır

REALİZM

19. yy.ın ikinci yarısında **Romantizme** tepki olarak doğmuş ve gelişmiştir.

Daha çok roman ve hikâye türünde gelişmiştir.

Sanatın sanattan başka gayesi yoktur. Dinî, ahlâkî ve sosyal amaçları da yoktur.

Beş duyuyu algıladıklarımızı var sayan Pozitivizm felsefesinden etkilenmiş; tabiatı, toplumu, olayları ve gerçeği olduğu gibi anlatma yolunu tutmuştur.

Gerçeğin yansıtılmasında gözleme başvurulmuştur. Tarafsız bir şekilde tasvir yapılmasına önem verilmiştir.

Olayların oluşumunda etkili olan sosyal nedenler incelenmiştir.

İnsan kişiliğinin oluşmasında çevrenin önemli olduğu düşünülmüş ve çevre bütün ayrıntılarıyla işlenmiştir. Bu yüzden kahramanlar, karakterlerine, yaşlarına ve çevrelerine göre tanıtılır. Karakter tasvirleri ve töreler önemlidir.

Kahramanlar, hemen her yerde ve her zaman karşılaşabileceğimiz kişilerdir.

Duyuların yerini insan ve toplum gerçekleri almıştır. Sanatçı eserinde kendini gizler, kendi görüş ve duygularını eserine yansıtmaz. His ve hayale kapılmadan toplum gerçeklerini olduğu gibi ve tarafsız olarak yansıtır.

Biçim güzelliği konu kadar önemlidir. Edebî güzelliğe ve üslûba önem verilmiş, kelimelerin seçiminde özen gösterilmiştir. Üslûp yağmacıksız ve kusursuz olmalıdır.

Önemli temsilcileri

Fransa'da: Honore de Balzac (kurucusu), G. Flaubert, Stendhal, Goncourt Kardeşler;

Rusya'da: Tolstoy (kurucusu), A. Çehov, Dostoyevski

Türk edebiyatında

Recaizade (ilk realist roman ve hikâye yazarı), Samipaşazade Sezai, Nabizade Nazım, Halit Ziya (en önemlisi), Ömer Seyfettin, Refik Halit Karay, Yakup Kadri Karaosmanoğlu

PARNASİZM

19. yy.ın sonlarında,şiirde romantizme tepki olarak Fransa'da doğmuştur.**Realizm ve natüralizmin şiire uygulanmasıdır.Şiirde, şairin şahsi duygular gizlenerek, tabiat manzaraları ve felsefî düşünceler anlatılmıştır. Tasvirler oldukça canlı ve başarılıdır.**

Parnasyenler, toplumun problemleri ile ilgilenmemiş; dış görünüşe, doğal güzelliklere, gözlem ve tasvire önem vermiş, yabancı ülkelerin sanata elverişli, egzotik güzellikleri ile de ilgilenmişlerdir.

Parnasçılara göre şiirin temel amacı güzelliktir. Bundan dolayı sanat için sanat görüşünü benimsemişlerdir.

Düşünceye, şekil ve söyleyiş güzelliğine önem vermişlerdir. Ölçü ve kafiye önemlidir. Kelime seçimine, sıralanışına ve bununla sağlanan ahenge büyük önem verilmiştir. Bu bakımdan mısraın özünde bir duygu aranmamıştır.

Tarihi olaylar, kişiler, uygarlık ve kültürler şiire konu edilmiştir. Kendi tarihlerindeki üstün dönemlere ve yükselişlere özlem duymuşlardır.

Yunan, Lâtin kültür ve mitolojisine geri dönmüştür.

Önemli temsilcileri

Th. Gautier, Lisle, S. Prudhomme, François Coppe, Banville, Heredia,

Türk edebiyatında

Tevfik Fikret, Cenap Şahabettin, Yahya Kemal

NATÜRALİZM

19. yy.ın ilk yarısında Fransa'da doğmuştur.Daha çok nesirde görülmüş bir akımdır.Realizme tepki olarak değil, realizmin gerçekçilik oranını yetersiz bulduğu için doğmuş bir akımdır.

Edebiyata gözlem ve deneyin bağlı olduğu determinizmi sokmuştur. Determinizme göre tabiatta aynı sebepler, aynı şartlarda aynı sonuçları doğurur. Natüralistler determinizmi topluma ve insana uygulamışlardır.

Toplum büyük bir lâboratuvar, insan denek, sanatçı da bilgidir.

Natüralistler, insanın bütün özelliklerini bilim çıplaklığı ile ortaya çıkarmayı amaçlamışlardır.

İnsanların davranışlarını soya çekime bağlı içgüdülerin belirle- diğine inanmışlardır.

Sanatçı tam bir bilim adamı tarafsızlığıyla davranmak zorundadır. Bu yüzden seçilen kişiler tam bir bilim adamı tarafsızlığıyla konuşurlar. Kahramanlar yetiştikleri çevreye göre konuşurlar.

Natüralistler "sanat toplum içindir" anlayışıyla sanatı, toplumun yaralarını deşip çirkinlikleri ortaya çıkaracak bir araç olarak görmüşlerdir.

Çevre tasvirleri çok önemli değildir. İğrenç, çirkin ve bayağı sahneler dahi tasvir edilmiştir. Onlara göre hayat bayağı, çirkin, aşağılık iç güdülerden ibarettir. Bedende ruh da yoktur. Kötü çevreler kötü kişileri yetiştirir. Bunda kişilerin günahı yoktur. Kişiliği çevre oluşturduğu için çevrenin iyi gözlemlenmesi ve tasvir edilmesi önemlidir.

Natüralist eserlerde aşırı bir kötümserlik hakimdir.Eserler genellikle bir felâketle biter.

Üslupta titiz değildiler, çirkin sözlere sık sık yer verirler. Dilleri her seviyedeki insanın anlayabileceği bir dildir.

Önemli temsilcileri

Kurucusu Emile Zola'dır. Diğer temsilcileri: Alphonse Daudet, Guy de Maupassant, J. Steinbeck,

Türk edebiyatında

Beşir Fuat (ilk), Nabizade Nazım, Hüseyin Rahmi Gürpınar.

AKIMLARIN TEMSİLCİLERİ VE ÖNEMLİ ESERLERİ

Hümanizm:

Dante (ilahi Komedyası)

Rönesans

Montaigne (Denemeler)
Cervantes (Don Kişot)
Shakespeare (Venedik Taciri, Hamlet, Othello)

Klasizm

Boileu (Hiciv şairidir)
Lope de Vega
Descartes (Felsefecidir)
Corneille (Trajedi yazarıdır) Lecid, Horace
Racine (Trajedi yazarıdır) Andromaque
Moliere (Komedi yazarıdır) Cimri, Hastalık Hastası
Lafontaine (Fabl yazarıdır)
Pascal
Fenelon

Romantizm:

Lamartine
George Sand
Musset
Hugo (Sefiller, Cromwell, Hernani, Notre Dame de Paris)
Goethe: Faust, Werther
J.J. Rousseau (Emile, İttifaqlar, Toplum Sözleşmesi)
Schiller : (Wilhem Tell)
Chateaubriand (Atala, Rene)
A. Duma Pere: (Üç Silahşörler, Monte Kristo Kontu)

Realizm

Balzac (Goriot Baba, Vadideki Zambak)
Stendal (Kırmızı ve Siyahi, Parma Manastırı)
Flaubert (Madam Bovary)
Maupassant (Hikayeleri ünlüdür)
Tolstoy (Harb ve Sulh, Anna Karenina)
Dostoyevsky (Suç ve Ceza, Kramazov Kardeşler, Budala, Kumarbaz)
Concort Kardeşler
Gogol
Turgenyev
Mark Twain
Steinbeck

Natüralizm

Emile Zola (Toprak)
Maupassant (Hikayeleriyle ünlüdür)
Çehov (Vanya Dayı, Martı, Üç Kız Kardeş)
Alphonse Doudet

Sembolizm:

Rimbaud
Mallarme
Baudelaire (Elem Çiçekleri)
Verlaine
Paule Valery

20.YY.DA ORTAYA ÇIKAN AKIMLAR EMPRESYONİZM

İzlenimcilik. 19. yy. da ortaya çıkmıştır. Edebiyatta ve resimde gelişerek bütün güzel sanatları etkilemiştir. Dış dünyada görülen varlığın gerçek yönü değil, kişide bıraktığı izlenimler önemlidir. bu nedenle anlatılan dış dünya değil, dış dünyadaki varlıkların hayale bürünmüş izlenimleridir. Aslında dış âleme, oradaki varlıklara ve nesnelere karşı ilgisizdirler.

Anlam belirginliğinden çok kapalılık yeğlenmiştir, anlamın yorumuna uygun olması beklenmiştir.

**Sanatın amacı birtakım gerçekleri yansıtmak değildir
Gerçekler kişilere göre değişir ve kişisel değer kazanır**

Önemli temsilcileri

Verlaine, Rimbaud, Rilke, Concourt Kardeşler, Joyce

Türk edebiyatında

Ahmet Haşim, Cenap Şahabettin, Ahmet Muhip Dıranas

Kübizm

20. yy.ın başında

Empresyonizme tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Daha sonra resimde kendini göstermiştir.

Devamlı ve değişmez olan eşyanın özünün tasvirine çaba gösterir.

Eşyanın dış görünüşüyle birlikte özünün de gösterilmesi gerekir. Yalnız dış görünüş değil, duygular da anlatılmalıdır.

Temsilcileri

A. Salmon, Mak Jacob, J. Cocteau

EKSPRESYONİZM

İzlenimciliğe tepki olarak doğan bu akım bir bakıma romantizmin değişik bir yorumudur.

Önemli temsilcileri

Franz Kafka, J. Joyce, T.S. Eliot

Dadaizm

Kişiyi aklın tutsaklığından ve aklın kurduğu düzenden; sanatı dil, vezin, kafiye, biçim, anlam kaygılarından kurtarmak; kelimeleri bilinen anlamları ve alışılmış estetik kuralları dışında bir düzenle birleştirmek; kalıplaşmış bütün sistemleri, kuralları, gelenekleri inkâr etmek, yıkmak; kuralsızlığı kural olarak benimsemek temeli üzerine kurulmuştur

Dadaizm: Tiristan Tzara

Sürrealizm:

Aragon, Paul Eluard, Andre Breton

Egzistansiyalizm

Jean Paul Sartre

Ekspresyonizm

Franz Kafka, T.s. Eliot, Ernest Toller

TÜRK EDEBİYATINDA İLK'LER

- * İlk alfabemiz: Göktürk Alfabeti
- * İlk yazılı eser ve Türk adının geçtiği ilk Türkçe metin: Orhun Abideleri
- * İlk Türk yazarı: Yolluğ Tigin
- * Bilinen ilk Türk şairi : Aprınçur Tigin
- * İlk mesnevi, Türkçe yazılan ilk kitap, ilk siyasetnâme, ilk didaktik şiir örneğimiz ve aruzla yazılan ilk eserimiz: Kutadgu Bilig – Yusuf Has Hacip
- * İlk Türk dili sözlüğü : Divan-ı Lügati't Türk – Kaşgarlı Mahmut
- * İlk Türkçe sözlük: Şemsettin Sami - Kamus-ı Türki
- * İlk Tezkire (biyografik eser) : Mecalîsü'n Nefais – Ali Şir Nevâi
- * İlk hamse yazarı: Ali Şir Nevai
- * İlk hatıra kitabı : Babürşah /Babürname
- * İlk seyahatname : MİR'ATÜL MEMALİK / SEYDİ ALİ REİS
- * Tasavvuf konulu ilk şiirler ve tekke şiirinin babası : Divan- ı Hikmet – Hoca Ahmet Yesevi
- * Fabl türü ilk eser: Harnâme – Şeyhi
- * İlk Türk destanı :Alp Er Tunga Destanı
- * Dünyanın bilinen ilk destanı:Sümerlerin Gılgamış Destanı
- * Dünyanın halen yaşayan, en büyük ve ilk Müslüman Türk Destanı: Kırgızların Manas Destanı
- * İlk divan şairi: Hoca Dehhanî
- * Şarkı nazım şeklini oluşturan: NEDİM
- * Divan Edebiyatında mahallileşme akımının temsilcisi: Nedim
- * Süslü nesrin ilk temsilcisi: Sinan Paşa
- * İlk bibliyografya: Keşfü'z Zünun /Katip Çelebi
- * İlk tarih ve coğrafya ansiklopedisi: Kamus'ul Âlam
- * Dünya Edebiyatında ilk önemli roman örneği Cervantes'in Don Kişot adlı eseridir.
- * İlk ROMAN çevirisi: Yusuf Kamil Paşa / Fenelon'dan Telemak /1859
- * Şiire ilk kez müstakil ad koyan şair: ŞİNASİ
- * İlk yerli roman: Şemsettin Sami / Taaşuk-ı Talat ve Fıtnat 1872
- * İlk edebi roman: İntibah / Namık Kemal 1876
- * İlk tarihî roman : Namık Kemal / Cezmi , A. Mithat / Yeniçeri
- * İlk köy romanı : Nabizade Nazım / Karabibik
- * İlk realist roman : Rezaizade Mahmut Ekrem / Araba Sevdası
- * İlk psikolojik roman: Mehmet Rauf / Eylül
- * İlk psikolojik roman denemesi: Zehra - Nabizâde Nazım
- * İlk gerçekçi (realist) romancı Romanları ile Halit Ziya Uşaklıgil
- * İlk kadın romancımız:Fatma Aliye Hanım – Muhaderat
- * En başarılı psikolojik roman yazarımız: P.Safa / 9.Hariciye Koğuşu
- * Kurtuluş savaşımızı doğrudan işleyen roman :Ateşten Gömlek
- * İlk naturalist eserimizin yazarı Nabizâde Nazım / Zehra
- * Batılı tekniğe uygun ilk roman : Halit Ziya Uşaklıgil / Aşk-ı Memnu

- * Dünya edebiyatındaki ilk hikayeci ve eseri: Boccacio Decameron Öyküleri
- * İlk öykü denemesi, Emin Nihat'ın Müsameretname adlı eseridir.
- * İlk hikâye örneği: Letaif-i Rivayet Ahmet Mithat Efendi(Kıssadan Hisse)
- * Batılı anlamda ilk hikayeler (İlk Realist Hikayeler) : Sami Paşazade Sezai - Küçük Şeyler
- * İlk tiyatro çevirileri: Ahmet Vefik Paşa – Moliere'den
- * Batılı anlamda ilk tiyatro eseri : Şinasi – Şair Evlenmesi 1859
- * İlk şiir çevirisi: Şinasi Tercüme – i Manzume adlı eseri
- * İlk makale: Tercüman-ı Ahval Mukaddimesi Şinasi
- * Noktalama işaretlerini ilk kez kullanan, ilk Türk gazeteci: Şinasi
- * Sahnelenen ilk tiyatro: Namık Kemal / Vatan Yahut Silistre
- * İlk Atasözleri (Folklor) Kitabı :Şinasi /Durub-i Emsal-ı Osmaniye
- * İlk resmi Türkçe gazete : Takvim –i Vakayî 1831
- * İlk yarı resmi gazete : Ceride-i Havadis 1840
- * İlk özel gazete : Tercüman-ı Ahval / Şinasi ile Agah Efendi 1860
- * İlk pastoral şiir: A.Hamit Tarhan /Sahra
- * İlk antolojisi: Ziya Paşa /Harabat
- * Kafiyesiz ilk şiir: Abdülhak Hamid Tahran - Validem
- * Aruzla ilk manzum tiyatro eseri yazan : A.Hamit / Eşber veya Sardanapal
- * Heceyle yazılan ilk manzum tiyatro eseri: A.Hamit / Nesteren
- * İlk mensur şiir örneklerini veren : Halit Ziya
- * Şiirde ilk defa Türk kelimesini kullanan :Mehmet Emin Yurdakul
- * İlk eleştiri, (batılı anlamda ilk eleştiri): Tahrib-i Harabat, Renan Müdafaaanamesi Namık Kemal
- * İlk özdeyiş örneklerini veren: Ali Bey / Lehçet'ül Hakayık
- * İlk mizah dergisi: Diyojen /Teodor Kasap
- * İlk fıkra yazarı: Ahmet Rasim
- * Batılı anlamda ilk hatıra : Namık Kemal – Magosa Hatıraları
- * Batılı anlamda ilk gezi yazıları: Ahmet Mithat - Avrupa'da Bir Cevelan
- * İlk edebi bildiri yayımlayan topluluk:Fecr-i Ati
- * İlk Edebiyat tarihçimiz: Abdülhalim Memduh Efendi
- * Batı anlayışındaki ilk edebiyat tarihçimiz: Fuat Köprülü
- * Türkçe'nin ilk dil bilgisi kitabı: Süleyman Paşa / Sarf-ı Türki
- * Edebiyatımızda objektif eleştirinin nasıl olacağını ilk açıklayan:R. Mahmut Ekrem
- * Edebiyatımızdaki milli dönemin açılmasına öncülük eden: Mehmet Emin Yurdakul
- * Konuşma diliyle yazılmış ilk hikayenin yazarı: Ömer Seyfettin
- * İlk köy şiiri: Muallim Naci / Köylü Kızların Şarkısı
- * Bizde epik tiyatro türünün kurucusu: Haldun Taner
- * Edebiyat kelimesini bizde ilk kullanan: Şinasi
- * Komedi türünün ilk büyük ustası:Aristofanas
- * Trajedi türünün ilk büyük ustası:Aiskylos
- * Deneme türünün kurucusu:Montaigne
- * Hikayede gerçek anlamda ilk kez Anadolu'yu işleyen: Refik Halit Karay
- * İlk çocuk şiirlerini yazan: Tevfik Fikret / Şermin
- * Dilde sadeleşmeyi savunan ilk yayın organı: Genç Kalemler